Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

TH. OPPERMANN

THORVALDSEN

HANS BARNDOM OG UNGDOM

1768–1797

G. E. C. GADS FORLAG
KJØBENHAVN
MCMXXIV

THORVALDSEN

TH. OPPERMANN

THORVALDSEN

HANS BARNDOM OG UNGDOM

1768–1797

G. E. C. GADS FORLAG
KJØBENHAVN
MCMXXIV
1924

UDGIVET MED UNDERSTØTTELSE AF CARLSBERGFONDET

F. HENDRIKSENS REPRODUKTIONS-ATELIER

H. H. THIELES BOGTRYKKERI

INDHOLD

I. BARNDOM OG DRENGEAAR 9

FORÆLDRE. HJEMMET. FAAR ADGANG TIL KUNSTAKADEMIET 1781. HJÆLPER GOTSKALK THORVALDSEN. TEGNER PORTRÆTTER. AVANCERER PAA AKADEMIET.

II. OVERGANGSAARENE 24

KONFIRMERES. TRÆDER UD I LIVET. GOD KAMMERAT. TIDSAANDEN. DEN HERSKENDE MODE. TIDENS KUNSTOPFATTELSE. FORSKYDNINGEN I MALER- OG BILLEDHUGGERKUNSTENS FORHOLD TIL ARKITEKTUREN.

III. MEDAILLE-KONKURRENCERNE 29

TILKENDES DEN STORE SØLVMEDAILLE 1789. DE RETTIGHEDER, AKADEMIETS MEDAILLER GAV INDEHAVERNE. ARBEJDER FOR ANDRE KUNSTNERE. FORHOLDENE PAA AKADEMIET. MEDSTIFTER AF TO STUDIEFORENINGER. ERHVERVER DEN LILLE GULDMEDAILLE 1791. TILKENDES DEN STORE GULDMEDAILLE 1793.

IV. THORVALDSEN OG ABILDGAARD 47

KARAKTERISTIK AF ABILDGAARDS KUNST OG AF THORVALDSENS UNGDOMSARBEJDER. STAMBOGSBLADE. BOGVIGNETTER. PORTRÆTMEDAILLONER. RELIEFFET »NUMA OG EGERIA«. ARBEJDERNE PAA AMALIENBORG. STATUERNE. RELIEFFERNE.

V. DE SIDSTE AAR FØR REJSEN 67

ANSØGER AKADEMIET OM REJSESTIPENDIUM. FØRER ET MUNTERT LIV. DYRKER MUSIK OG DANS. SVÆRMER FOR UNGE PIGER. VENNER OG BEKENDTE. HASTES KARAKTERISTIK AF THORVALDSEN. SELVPORTRÆTTET. PORTRÆTBUSTER.

VI. REJSEN TIL ITALIEN 80

FAAR TILLADELSE TIL AT FØLGE MED FREGATTEN »THETIS«. ANBEFALES TIL KAPTAJNEN, GENERALADJUDANT FISKER. FRU FISKER TAGER SIG AF HANS EKVIPERING. »THETIS«' OFFICERER OG CIVILE. SEKRETÆR SCHMIDTS JOURNAL. KAPTAJN FISKERS OPFATTELSE AF THORVALDSEN. OPHOLDET PAA MALTA. THORVALDSEN FORLADER »THETIS«. REJSEN TIL PALERMO OG NEAPEL. THORVALDSENS DAGBOG. ANKOMMER TIL ROM D. 8. MARTS 1797.

HENVISNINGER 101

NAVNEFORTEGNELSE 104

FORTEGNELSE OVER BOGENS BILLEDER 107

I

BARNDOM OG DRENGEAAR

FORÆLDRENE. HJEMMET. FAAR ADGANG TIL KUNSTAKADEMIET 1781. HJÆLPER GOTSKALK THORVALDSEN. TEGNER PORTRÆTTER AVANCERER PAA AKADEMIET

Over Thorvaldsens Oprindelse hviler et Slør, som neppe nogensinde vil blive løftet. Da han stod i sin Manddomskraft, afviste han Spørgsmaal om, hvornaar han var født, med at henvise til, at den 8. Marts, den Dag han første Gang kom til Rom, var hans egentlige Fødselsdag. Som gammel opgav han at være født i Kjøbenhavn, i Grønnegade eller i Landemærket, den 19. November 1770, at hans Moders Pigenavn var Karen Grønlund, og at hans Fader var Islænderen Gotskalk Thorvaldsen. Ingen af disse Opgivelser er imidlertid forblevet uantastet.

At den 19. Novbr. 1770 skulde være hans Fødselsdag har aldrig vundet rigtig Tiltro. Sit alvorligste Grundstød fik denne Dato, da J. M. Thiele, for at faa den officielt bekræftet, lod alle Kjøbenhavns Kirkebøger ransage uden at finde Bertel Thorvaldsens Daab anført i nogen af dem. Dette Forhold forklarer den Livskraft, der har udmærket en ellers ubegrundet Opgivelse i Weinwichs Kunstnerleksikon om, at Thorvaldsen skulde være »født 1772 enten i Kjøbenhavn, eller paa et Skib, som gjorde Rejsen fra Island til denne Stad«.

Imidlertid har nyere Undersøgelser formentlig for stedse gjort det af baade med 1770 og 1772 som Thorvaldsens Fødselsaar. I 1918 fandt nemlig Overretssagfører H. Malling i Fødselsstiftelsens Daabsprotokol for 1768 følgende Tilførsel: »Dom. 24te post Trin. d: 13de Nov: 266 Bertel Torvals fød d: 13, med Tegn 243, baaren af Sara Arenholt i D. D.« Arkivar Hornemann, der har gjort Rede for dette Fund, har nærmere

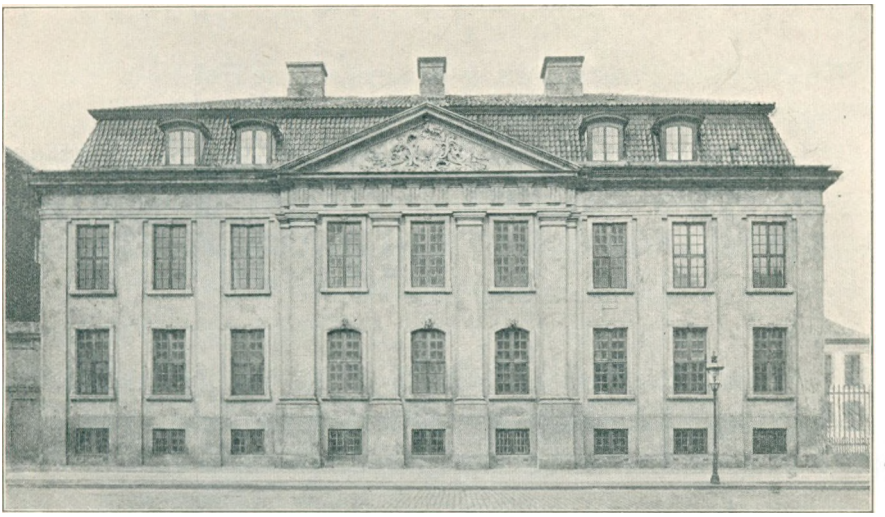
begrundet, at denne Bertel Torvals, der kom til Verden paa den daværende Fødselsstiftelse, Frederiks Hospitals søndre Pavillon i Amaliegade, den 13. Novbr. 1768 og blev døbt samme Dag i Værelse D. D., maa være den berømte Billedhugger, om hvem nærværende Skrift handler. Til Fordel for denne Antagelse taler iøvrigt, at Thorvaldsen har sagt til Baronesse Stampe, at han var 12 Aar, da han i Oktober 1781 kom ind paa Kunstakademiets Skole.

Hvad Moderens Pigenavn angaar, har Thorvaldsen vel været i god Tro, naar han angav, at hun var født Grønlund. Herom har heller ingen tvivlet, forinden Dr. Bobé fandt efterstaaende Indførsel i Nicolai Kirkes Ligprotokol: »Den 12. Jan. 1804 Karen Dagnes, Billedhugger Thorvaldsens Hustru, 56 Aar, død d. 7. af Kræft. Nicolai Assistents Kirkegaard fra Tværgade Nr. 345«. Herefter kan der ikke tvistes om, at Thorvaldsens Moder er født Dagnes og ikke Grønlund. Men hvorledes forklare, at Thorvaldsen, og saa mange med ham, har været vildledte paa dette Punkt? Og hvorfor fandt Familien Thorvaldsen Støtte hos Underfoged Grønlund, saaledes som det berettes at Tilfældet var? Tidligere, da man mente, at Thorvaldsens Moder var en Nærpaarørende af Underfogeden, var der intet overraskende i dette Forhold. Efter Dr. Bobés Opdagelse stiller Sagen sig noget anderledes, al den Stund indgaaende Undersøgelser ikke har givet noget Bevis for, at der var Slægtskab mellem Familierne Grønlund og Dagnes.

Nye Spørgsmaal rejser sig uvilkaarligt. Har Karen Dagnes været gift med en Grønlund? Har hun staaet i Forhold til en af Slægten? Er Thorvaldsen Resultatet af en illegitim Forbindelse? Skal Forklaringen for det Slør, som hviler over hans Fødsel, søges i, at her har været noget, som alle de Paagældende ønskede skjult? — Slige Spørgsmaal lader sig vel rejse, men bliver neppe nogensinde fyldestgørende besvaret.

Thorvaldsens Moder var af jysk Oprindelse; endnu som gammel talte hun »ram Jysk«. Hendes Fader var formentlig

Degnen Jacob Dagnes i Lemvig; hvis dette er Tilfældet, maa hun være født d. 16. Januar 1736. Som nygift var hun baade sirlig og smuk. Sønnen Bertel, hendes eneste, var hendes udtrykte Billede, og tog baade Kunstnersnilde og udprægede musikalske Anlæg i Arv fra hendes Æt. Som ældre blev hun sjusket, holdt sig daarligt, blev førladen og fik en vraltende

FØDSELSSTIFTELSEN PAA FREDERIKS HOSPITAL

Gang. Sin Bertel elskede hun over al Maade, det var ham, der bandt hende til Livet. Da han drog til Italien, var hun fortvivlet. Ved Afrejsen skikkede han Vennen Ulstrup op til hende for at bringe Trøst. Hun var da i en Tilstand af Sorg, som næsten grænsede til Vanvid, sad jamrende og kyssede en Vest, der havde tilhørt Bertel. Skønnest fremtræder Moderens Kærlighed til Sønnen i et Brev, hun sendte ham et godt Aar efter hans Afrejse til Rom:

»Min allerkiæreste og gode Søn!

Jeg længes meget efter Dig! Gud give dette mit Brev maa træffe Dig ved god Helsen og et fornøiet Sind, da skal det inderligt glæde mig. — — Min kiære Søn! Dersom De (Akademiet) skulde forlange af Dig at blive der længere end dine

3 Aar (Stipendiets Tid), da maa Du negte det for min Skyld, for skal det vare længer, saa maa jeg dø af Sorrig. Vil Gud, at jeg maa leve og see Dig igien, saa er al min Sorrig endt! Du er aldrig af mine Tanker, hverken Nat eller Dag, da Du er mig en kiær og god Søn!

Gud velsigne og bevare Dig fra alt Ondt, og Gud give Dig et glædeligt Nytaar, det ønsker jeg, din Moder! . . .«

Thorvaldsen gengældte sin Moders varme Følelser. Hendes Ve og Vel laa ham paa Sinde. Da han rejste til Italien, drog han Omsorg for, at hans Venner vilde støtte hende om saa trængtes. Ved hendes Død sørgede han dybt, og han blev altid vemodig, naar han tænkte paa, at han, medens hun levede, ikke havde kunnet gøre noget for hende.

Gotskalk Thorvaldsen var af en ganske anden Støbning. Han var en ætstor Mand. Hans Stamtavle kan med Sikkerhed føres tilbage til den rige og ansete Odd Pederson, som i det 15de Aarhundrede levede paa Island. Heroppe forblev Slægten; men i Aarhundredernes Løb smuldrede dens Velstand bort. Gotskalk Thorvaldsen blev født 1740 i Miklibær, Blönduhlið Bygd, hvor Faderen var Præst og forøvrigt sad i smaa Kaar. Som det ses, har han været omkring fire Aar yngre end Karen Dagnes. Efter at være bleven konfirmeret 1757 blev Gotskalk og hans noget ældre Broder Ari sendt til Kjøbenhavn for der at bane sig Vej.

Ari kom i Lære hos en Guldsmed, blev en dygtig Svend, men døde tidligt under Bertel Thorvaldsens Opvækst.

Gotskalk blev Billedhugger. I 1762 stod han i Lære hos Billedhugger Peder Pedersen Leed, der var Oldermand for Billedhuggerlauget, da dette ophævedes 1759. Han drev det aldrig til at blive nogen dygtig Fagmand. Ornamenter kunde han klare, Figurer laa over hans Evner. Han har skaaret Spejlrammer og Skilderirammer og navnlig haft Arbejde paa forskellige kjøbenhavnske Skibsværfter ved Fartøjernes orna-

mentale Udsmykning. Mest var han beskæftiget paa Østersøiske Kompagnis, senere Larsens, Plads bag Amalienborg. At forfærdige brugelige Figurer formaaede han ikke, før Bertel blev gammel nok til at staa ham bi. Det fortælles, at han en Gang, før den Tid, havde paataget sig at levere en Løve til en Skibsgallion: »men skønt han kloppede Træ paa baade anden og tredje Gang, blev det kun en Puddelhund«.

Kunstner var Gotskalk Thorvaldsen ikke, og han har neppe haft Spor af Kunstnersind. Høj og stærk har han været; et robust Mandfolk med betydelig Selvfølelse og veludviklet Realitetssans, en bidsk, noget drillesyg, alt i alt lidet elskværdig Karakter. Hans Breve til Sønnen i Rom vidner herom; de er iøvrigt ikke kedelige; de afspejler hans skarpe Forstand og Evne til at afgive underholdende Beretninger om Nyt fra Hovedstaden, Akademiet og Kammeraterne og viser desuden, at han maa have faaet en taalelig god Opdragelse. Haandskriften er tydelig, uden Rysten. Det ene med det andet turde godtgøre, at de Forfattere, der beskylder ham for at have været nedbrudt af Drik, har Uret.

Om hans kraftige Sprog fortæller efterfølgende Passus i et Brev af 8. Maj 1797: »I disse Dage har Willerup (kongelig Billedhugger ved Flaaden) taget en ny Gallion fra mig ved sin sædvanlige Pral. Han troer, fordi Du er borte, at han alene er den eneste, som er berettiget til at giøre Skibsarbejde. Saalænge jeg havde din Hjælp ved Gallionerne taug den — stille, men nu haver han faaet sin storpralende Kiæft i Gang; han begynder nu, at foreskrive dem Love paa Pladserne og siger, at han er en Kunstner, og de ere nødte til at komme til ham. Men Skibsbygger Larsen har ved den Lejlighed faaet Horn i Siden paa ham; han har kaldet mig til at giøre den Gallion, som han (Willerup) tog fra mig ved at sno sig som en Slange om Capitainen og bilde ham en Satans Løgn ind«.

Var Gotskalk Thorvaldsen bidsk mod Willerup, var han det ikke mindre mod Bertels Konkurrenter. Om Billedhuggeren

Domenicus Gianelli skrev han i samme Brev, at han nu begynder »at fabrikere Buster; han har gjort Lovise Augusta med et hæsligt Kokkepige Ansigt en stor Sløjfe i Panden og tager 20 Rdl. pr. Stk.«

Iøvrigt kom Galden let til at flyde hos den Gamle; lidt længere fremme i samme Brev hedder det: »Du maa hiælpe mig med at begræde den store Probsthains Skiebne, han er bleven saa stolt, at han kan knap tale med Folk«.

I et senere Brev er Tonen roligere: »Her er man lidt frygtsom for Mr. Franskmand; han begynder at spille Giæk med os; han har optaget 5 Ostindiefarere, Ladning og alt og giort dem til bon prise. — Dine to Tegninger har jeg bekommet; de vare overmaade gode; men jeg har ondt ved at faa Gallioner at giøre, da Willerup giør sig til Orakel«.

Hans Drillesyge træder navnlig frem i et Brev, hvori han med Velbehag dvæler ved de Forviklinger, der fremkommer ved at en Ven af ham, Translatør Primon, har Navn fælles med Thorvaldsens hjemmeblevne Hund »Primon«, og det rører ikke den Gamle, at Translatøren ej finder Behag i Spøgen.

I Indledningen til sit sidste Brev til Bertel viser han sig fra sin bedste Side. Det er skrevet, efter at han i 1805, ved Støtte af Sønnens Venner, var bleven indlagt paa Vartov:

»Kiære Søn!

Skulde jeg i min sidste Skrivelse til Dig have brugt nogle haarde Udtryk, da vil jeg bede, at Du vil skiule dem under Kiærligheds Kaabe!«

Denne venlige Tone formaaede han dog ikke at holde længe. I Fortsættelsen hedder det: »Du kan forestille Dig, hvorledes jeg var tilmode, da jeg kom i Vartov og skulde være imellem Halte, Blinde, Stumme og alleslags Krøblinger. Jeg vidste selv knap, hvad jeg skrev i Forbittrelse — —«. Længere fremme gør han rede for nogle af sine andre Fortrædeligheder: »Jeg forlangte nogen Hiælp af Westerne, men for-

giæves. Den storsnudede Murmester sagde, Du aldrig havde bedet ham, at giøre mig noget Godt, men Din Moder — — — Af Tømmermester West har jeg faaet 5 Rdl., da jeg skulde i Vartov«. Rørende er iøvrigt hans Trøst til Bertel for dennes daarlige Skrift: »Hvad Din Skrivning angaaer, da skriver Du godt nok til at læses. Det skal ei fremvises for noget Collegium. Skrev Du lidt flittigere, vilde det falde af sig selv. Der er aldrig nogen stor Kunstner, (der) skriver godt«.

Gotskalk Thorvaldsen har alt i alt neppe været nogen vennesæl Mand. De, der støttede ham, gjorde det for Bertels Skyld. Denne synes iøvrigt ikke at have næret nogen dybere Følelse for ham, en saadan har i hvert Fald aldrig, saa vidt bekendt, faaet Udtryk, selv ikke ved hans Død d. 24. Oktober 1806.

* * *

Om Gotskalk Thorvaldsen og Karen Dagnes har været kirkeligt viede eller lovformeligt trolovede turde være tvivlsomt, al den Stund man ingen officiel Bekræftelse har fundet herfor. Deres Samliv blev ulykkeligt. Hans Evne til at erhverve det daglige Brød har sikkert været stærkt begrænset; hertil kom, at Hjemmet ikke formaaede at holde ham fast; kun en mindre Part af hans Fortjeneste synes at være kommen det til Gode. Hustruen har formentlig heller ikke forstaaet at støtte det; Snavs og Uorden karakteriserede deres Bolig.

Lars Larsen, efter hvem det Østersøiske Kompagnis Plads senere fik Navn, har fortalt Thiele, at han, medens han stod i Skibsbyggerlære, en Gang blev sendt hjem til Gotskalk Thorvaldsen, og dér mellem usle Tæpper og Levninger af Dyner saa en udmagret kvindelig Skikkelse, som meddelte ham, at hendes Mand ikke var hjemme.

Selv om denne høje Grad af Usselhed kun har været forbigaaende, blev Uorden dog alle Dage betegnende for dette Hjem. Frøken Karen Margrethe Heger, senere Rahbeks Hustru, har fortalt om, hvordan hun en Gang opsøgte sin Tegnelærer Bertel

Thorvaldsen i hans Hjem, og, for at komme ind i hans Værelse, maatte bane sig Vej over uredte Senge eller Sengeklæder, der bedækkede Gulvet.

Efterhaanden som Sønnens Evner til at støtte Forældrene udvikledes, forbedredes Hjemmets Tilstand; men ordentligt og hyggeligt blev det neppe nogensinde. I Thorvaldsens Stue saa der »genimæssigt« ud. Portrætmaleren Hans Hansen har i sin Dagbog skildret, hvorledes »Røgtobak, Farve, Papiir, Theevand, Bøger, Modelleer-Stokke, Pudder og Tælle, Miniatur-Portrætter og hundrede andre Ting tilligemed en god Portion reent Skidt dér forligedes meget godt paa et lille Bord og er saa godt meleert blandt hverandre, at den beste Chymicus skulde have ondt ved at skille dem ad«.

Thorvaldsen var Bindeleddet og Formidleren mellem Forældrene. Det er betegnende, at de, da han var rejst til Rom, gensidigt anklagede hinanden i deres Breve til ham. Moderen er bitter over, at Manden har beholdt de Penge, der kom ind ved Salget af Afstøbninger af de tvende Bernstorff Portrætter, Relieffet og Busten, som Thorvaldsen forinden sin Afrejse havde deponeret i Hjemmet for derigennem at sikre Forældrene nogen Indtægt. Hun er tillige forarget over, at Manden i sin Subskriptionsindbydelse paa disse Afstøbninger, i Modstrid med det virkelige Forhold, havde opgivet, at det indkomne Beløb skulde komme Kunstneren til Gode. Mest er hun dog ked over, at Manden, naar han har Penge paa Lommen, sjældent er hjemme, »som Du nok ved, dog er han værre ikke bedre«. Gotskalk er gennemgaaende mere moderat i sine Anker over Konen. En Gang udbryder han dog: »Gud veed, jeg døier meget af hende«. En anden Gang klager han over, at hun er bister og misfornøjet, trods at han den Vinter har givet hende 2 Rdr. hver Uge, foruden lidt Klæder og Linned. Mest bitter er han dog over, at Konen spiller sine Penge op i Lotteriet.

* * *

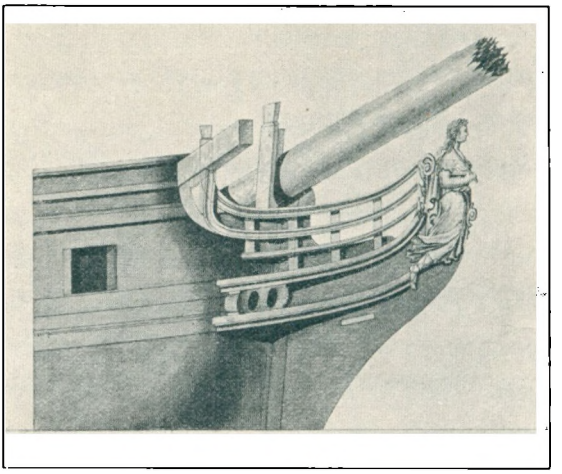
Om Thorvaldsens Barndom og Drengeaar er iøvrigt kun lidet at berette. Paa Grund af Forældrenes Fattigdom fik han ingen ordentlig Opdragelse, og har vel neppe nogensinde gaaet i Skole. At læse og skrive lærte han kun til Husbehov. Som lille drev han omkring paa egen Haand, var vel nærmest en regulær Gadedreng, der om Sommeren gik paa bare Ben, og om Vinteren med Træsko. Efter eget Sigende var han en »stor Gavtyv«. Han var i hvert Fald en rask Dreng, der ikke gik af Vejen for en Drengestreg. Dette bekræftes af et Par Uheld. En Gang kom han galt af Sted, da han skulde over et Plankeværk for at »hugge« Pærer hos Naboen. En anden Gang endte han paa Hovedvagten, da han sammen med nogle Ligesindede havde brugt et Skilderhus ved Heststatuen paa Kongens Nytorv til Karrusel. Tidligt maatte han gaa Faderen til Haande. Han er bleven erindret som en opløben, lyshaaret Dreng, der, daarligt klædt og med uredt Haar, fulgte Faderen og bar dennes Værktøj. Sin Lyst til at tegne fik han udløst paa Vægge og Døre. Disse »Smørerier« interesserede en af Faderens Venner, der foreslog den Gamle at lade Sønnen komme ind paa Kunstakademiet. Drengen, som gerne vilde derind, drev paa, og fik sit Ønske opfyldt, trods Faderens Modstand.

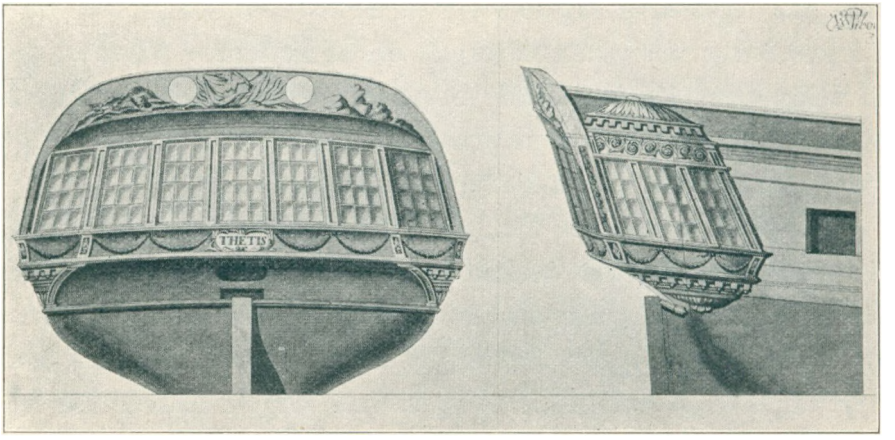
1781 fik Thorvaldsen Plads paa første Frihaandsskole, hvor der den Gang, ligesom i Akademiets øvrige Klasser, kun gaves Undervisning om Aftenen. For Artighed skal han ikke have nydt det bedste Rygte. Det var ogsaa et slemt Kompagni, han her var bleven optaget i. Akademiets yngste Elever var berygtede over den ganske Stad for deres Uvornhed; de var næsten alle Læredrenge, som i Forberedelsesklassen skulde tilegne sig nogen kunstnerisk Kultur.

Allerede Aaret efter, at Thorvaldsen var kommen ind paa Akademiet, rykkede han op i anden Frihaandsskole, hvor Læreren Heinrich Løffler tog sig særligt af ham. Eleverne i denne Klasse undervistes i Figurtegning efter Fortegning, lærte at behandle deres Materiale med Renlighed og Akkuratesse, sam-

tidig med at de gennem Forbillederne fik Tilknytning til de herskende Traditioner.

I Kampen for Tilværelsen blev denne Tegneundervisning paa et tidligt Tidspunkt Thorvaldsen til Nytte, gjorde det muligt

ORNAMENTTEGNINGER TIL FREGATTEN »THETIS« GALLION, SPEJL OG GALLERIER.
SIGN. E. W. STIBOLT. 15DE DECBR. 1790

for ham at støtte Faderen ved Udførelsen af Skibsarbejde paa Larsens Plads, saaledes at denne endog blev i Stand til at paatage sig Gallionsfigurer. Med Lars Larsen stod Bertel sig godt og fik som Dreng mangen god »Rigsort« af ham. Om den Indflydelse paa Faderen, hans Deltagelse i Arbejdet havde, har Lars Larsen udtalt: »Da blev den Gamle først til noget. Det

var en brav Gut, som hjalp sine Forældre med, hvad han kunde«.

For Thorvaldsen selv har Arbejdet paa dette stærkt beskæftigede Værft utvivlsomt haft meget stor Betydning. Skibsbygning er en egen, lovbunden Kunst. Intet Skib bygges pr. In-

FORARBEJDE TIL ET DAMEPORTRÆT

spiration og personlige Indskydelser. Paa Værftet arbejdes med Henblik paa Naturkræfterne og med Ansvar for, at Skibet ikke alene kan modstaa, men ogsaa udnytte dem. Hævdvunden Tradition, bundfældede Erfaringer er bestemmende for Bygmesterens Dispositioner. For Fantasterier er der ingen Plads; Realiteter er altbeherskende. Thorvaldsen lærte i denne praktiske Skole at tage sin Forstand med paa Raad. Trods sin frodige Fantasi forfaldt han aldrig til Fantasterier. Han blev desuden fortrolig med et stort Værksteds Organisation, fik Lejlighed til at leve sig ind i Forholdet mellem Mester og Svende;

gjorde kort sagt Erfaringer, som maa have været ham til Nytte, da han i sin Manddom selv stod som Mester og beskæftigede mangfoldige Medarbejdere.

Gennemgribende Betydning fik det ogsaa for ham, at Got-

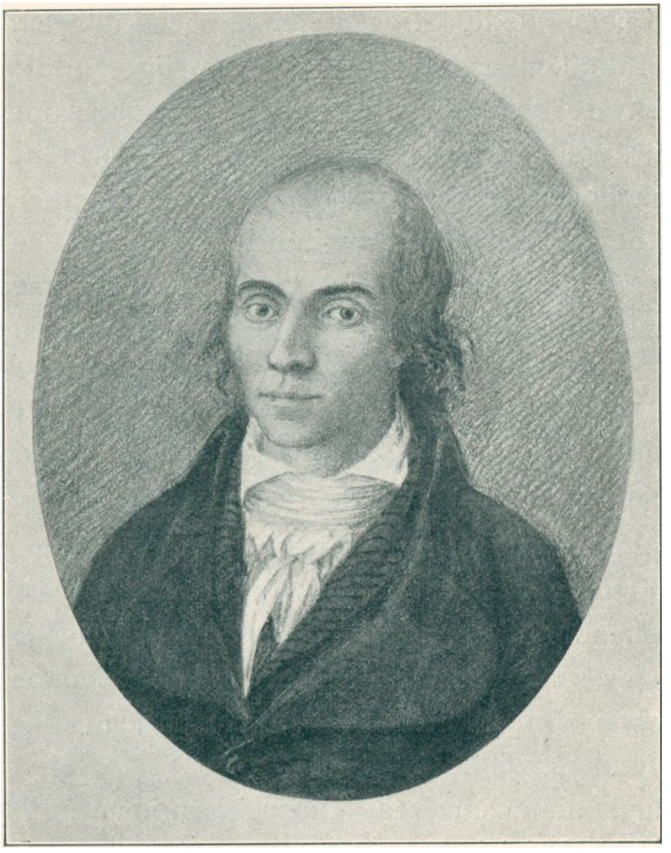
BARON EGGERS

skalk Thorvaldsen saa tidligt lagde Beslag paa hans Kræfter. Han lærte at arbejde, at holde ud uden at trættes, at magte en 14 Timers Arbejdsdag uden at sløves. For hans Fremgang som Kunstner blev dette afgørende; thi ingen naaer, og ingen har naaet at komme i Række med store Mænd uden at præstere et overordentligt Arbejde.

Som Exempel paa hin Tids Skibsbygningskunst gengives Fregatten »Thetis«' Gallion og Agterspejl. I Thorvaldsens Liv

kom iøvrigt samme »Thetis« til at spille en bemærkelsesværdig Rolle, idet det var med den, at han i 1796 sejlede til Italien.

I Overensstemmelse med sin kunstneriske Drift, sin Realitetssans og sin Trang til at støtte Hjemmet begyndte Thorvaldsen

UKENDT HERRE

i denne Periode at oparbejde sig en Indtægtskilde som Portrættegner, en Virksomhed, han dyrkede med Iver, indtil han kom til Rom. Selv naar der ses bort fra de tidligste af disse Arbejder, der ganske naturligt maa være mærkede af Begynderens Famlen, er deres kunstneriske Værd ret forskellig. De kunde falde lidt naive ud og være mindre sikkert formede. Men som Regel lader de ane den fremragende Intelligens og Dygtighed, som Thorvaldsen i sine Manddomsaar skulde udfolde paa Por-

trættets Omraade. Et sikkert Greb om de karakteristiske Træk, der bestemmer Ligheden, er betegnende for saa godt som dem alle. Det, at disse Portrætter »lignede saa uforskammet«, saaledes som et Par djærve Beundrere en Gang udtrykte sig, har utvivlsomt bidraget til den Yndest, de nød. Iøvrigt er de omhyggeligt behandlede. Stregen ejer en egen indtagende Naturlighed. Tekniken er ganske ejendommelig, en Blanding af Blyant, Akvarel og Gouache, som oftest nænsomt sammenstemt til en snart yndefuld, snart kraftigt virkende Harmoni. Næsten alle disse Portrætter er ovalt afskaarne og gennemgaaende c. 11 ctm høje; i Almindelighed har de været indfattede i de for Tiden karakteristiske firkantede mørke Rammer med en forgyldt Messingforkant omkring Billedet. Nogle bevarede Forarbejder viser, hvor omhyggeligt Thorvaldsen er gaaet til Værks. Ved Hjælp af Kalkeringer har han arbejdet sig frem til en skarp Kontur, der overførtes paa det endelige Papir. Hvor intelligent hans Opfattelse kunde være, og hvor præcis, ja næsten øm, hans Udførelse kunde forme sig, fremgaar af de her gengivne tvende Portrætter, henholdsvis af Baron Eggers og en ubekendt Herre; navnlig har førstnævntes forfinede Træk virket inspirerende paa Kunstneren. Iøvrigt skriver begge disse Portrætter sig fra Halvfemserne, da han forlængst havde passeret Begynderstadiet.

Paa Akademiet avancerede Thorvaldsen jævnt; 1786 bragte ham ind paa Modelskolen. Det vilde nu have været naturligt, om han særligt havde knyttet sig til Wiedewelt, Professoren i Billedhuggerkunst. Det blev imidlertid ikke til ham, det blev overhovedet ikke til en Billedhugger, men til en Maler; det blev til den af Akademiets Professorer, som med størst Forstaaelse repræsenterede den nye Tid, og som havde dybest Føling med dens Trang til en monumental Kunst, det blev til Abildgaard, han sluttede sig. Aarsagen til dette Valg kan maaske noget søges i, at Thorvaldsen, selv om han en enkelt Gang som Dreng har arbejdet i Sten, dog ganske særligt

var uddannet som Billedskærer, og Tanken om, som Wiedewelt, at arbejde i Sten paa dette Tidspunkt laa ham fjernt. Mest skyldtes det vel et sikkert Instinkt. Fremtiden viste, at han valgte rigtigt. Og det maa siges til Abildgaards uvisnelige Ære, at han hurtigt blev klar over, hvilke ualmindelige Evner, denne Elev sad inde med, at han tidligt tog sig varmt af ham og stadig forblev ham en trofast Støtte.

II

OVERGANGSAARENE

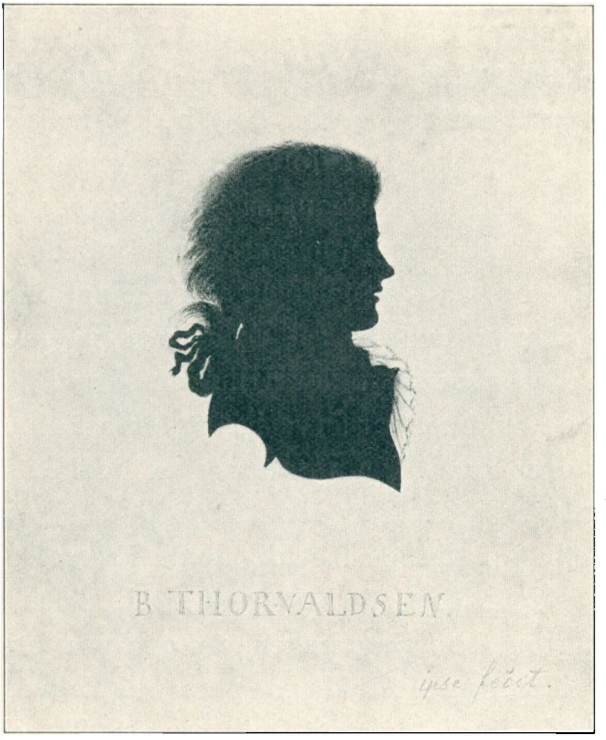
KONFIRMERES. TRÆDER UD I LIVET. GOD KAMMERAT. TIDSAANDEN. DEN HERSKENDE MODE. TIDENS KUNSTOPFATTELSE FORSKYDNINGEN I MALER- OG BILLEDHUGGERKUNSTENS FORHOLD TIL ARKITEKTUREN

I Foraaret 1787 blev Thorvaldsen konfirmeret af Kapellanen ved Holmens Kirke, Pastor Høyer. Officielt var han da 16½ Aar, realiter 18½. I religiøs Henseende synes han at have været ganske indifferent. Ved Undervisningen var han, trods sin modnere Alder, blandt de nederste, indtil Præsten erfarede, at han havde faaet Kunstakademiets lille Sølvmedaille, hvad der gav Anledning til, at han blev placeret som Nr. 2 og tituleret »Monsieur«. Overfor sine Kunstnerkammerater skal Thorvaldsen i den Anledning have udtalt, at det gjorde ham ondt overfor de andre, for »de er s'gu bedre i Religionen«.

Trods alt kom Konfirmationen dog til at markere et af de store Vendepunkter i Thorvaldsens Liv. Han skød Ham, forvandledes i de nærmest følgende Aar fra en opløben, daarligt klædt Dreng til en saare smuk, ofte elegant eller, som det den Gang hed, propert udhalet Yngling. Hans Bekendtskabskreds udvidedes og kom til at omfatte Mænd og Kvinder, som repræsenterede en aandelig og selskabelig Kultur, der hævede sig højt over den, han var fortrolig med fra sit Hjem.

I stor Udstrækning var det hans Virksomhed som Portrættegner, der aabnede Dørene for ham; men det var hans personlige Egenskaber, der befæstede hans sociale Stilling. Først og fremmest kom den vidunderlige Taktfølelse, der gaar som den røde Traad gennem hans Kunst, ham her til Gode. Stor Betydning har det utvivlsomt ogsaa haft, at han var en god Kammerat og dertil en ung Mand med betydelig Selvfølelse. Typisk,

i begge Henseender, er hans Forhold til Familien Saxtorph. Da Thorvaldsen gik paa 2den Frihaandsskole, var hans Sidekammerat den senere saa bekendte Kirurg Johan Sylvester Saxtorph, en svagelig Dreng, som Thorvaldsen tog under sine stærke Vinger. Til Gengæld indførte unge Saxtorph ham i sit Hjem,

SELVPORTRÆT

hvor han snart vandt Forældrenes Yndest og blev en ugentlig Middagsgæst. Men, og det blev betegnende for Thorvaldsen Livet igennem, han tog ikke mod en Venlighed, en Velvilje eller hvad man nu vil kalde det, uden at give sin Taknemlighed et varigt Udtryk. Overfor Familien Saxtorph resulterede dette i to Portrætmedailloner, en af den gamle Professor og en af hans Hustru, hver forsynet med en Indskrift, forfattet af K. L. Rahbek, begge udførte Aaret før han drog til Italien.

Et andet værdifuldt Karaktertræk hos Thorvaldsen udfoldede sig ogsaa i denne Periode. Hans Ligelighed over for alle.

Han var absolut usnobbet og forblev det Livet igennem; selv hans argeste Fjender har aldrig turdet benægte det.

Samtidig med at Thorvaldsen i rent ydre Henseende underkastedes Forvandlingens Lov, prægedes han af det Liv, som levedes omkring ham. Tiden var mærkelig. Betegnende nok har Ingemann karakteriseret noget fremtrædende i dens Væsen, som Idyllen under Christian VII. Det var hin Tidsalder, da Enevælden herhjemme havde sin straalende og fredelige Efterblomstring paa godt og ondt. Landboreformerne gennemførtes; Handel og Skibsfart florerede og bragte uanede Rigdomme hjem til de forenede Kongeriger. En umiddelbar Lethed og Skønhed saavelsom en gennemarbejdet Finhed havde, baade i Selskabslivet og paa Kunstens Omraade, Magt over Sindene. Det var hin charmerende Tidsalder, da den Enkelte i stor Udstrækning indordnede sig under Helhedens Krav, da Herrernes og Damernes Kostumer var farverige og fantasifulde, da begge Køn bar pudret Haar, der for Herrernes Vedkommende var ordnet i kunstfærdige Bukler, afsluttet af en sirlig Pung, medens Damernes ofte var opsat i taarnlignende Frisurer, alt i Samklang med de Interiører, de bevægede sig i. Uden Vaklen erlagdes den Tribut, som Skønheden, om end paa forskellig Vis, altid fordrer i Retning af Afkald paa personlig Bekvemmelighed og Magelighed. Iøvrigt var det Oplysningens Tidsalder. Fornuften sad til Højbords, Fritænkeriet bredte sig, medens Rationalismen paa Kirkens Omraade havde Sejren i Hænde. Menneskene var i udpræget Grad Øjeblikkets Børn, Elskovseventyrene var mangfoldige og tolereredes, naar blot Dekorum overholdtes. Men hin Tidsalders straalende Avers havde rundt om i Verden en forfærdende Revers af menneskelig Fornedrelse og Elendighed. Reaktionen maatte komme. Den franske Revolution brød igennem. Herhjemme krusede den dog kun Overfladen. I de allerfleste Tilfælde var det rent forbigaaende, at dens Idéer satte Sindene i voldsom Bevægelse. Det blev de store Drømmes Tidsalder; man sværmede for Naturen og Men-

neskerettighederne; det naturlige fik Vind i Sejlene. Idyllen stod stadig i Blomst. Parykkerne forsvandt; Damedragterne fik et græsk Tilsnit. Moderne skiftede; men Menneskene forblev de samme.

Kunsten var som altid i Pagt med Livet. Arkitekturen var den ledende; for dens Krav bøjede Malerne og Billedhuggerne sig, samtidig med at alle tre Kunstarter stod i det maleriskes Tegn. Dog ikke saaledes at forstaa, at Arkitektur og Skulptur fremtraadte i en Form, som i særlig Grad kunde friste Malerne til at gengive dens Værker, men saaledes, at disse to Kunstarter i stor Udstrækning betjente sig af Virkemidler, som i strængere Forstand er Malerkunsten forbeholdt. For Billedhuggerkunstens Vedkommende træder dette navnlig frem i Reliefferne, i hvilke Billedfladen saa lidt som mulig maatte føles. Afgrænsningen forflygtigedes i Dybden, idet Figurernes Rumvirkning dyrkedes sammen med perspektiviske Forskydninger af landskabelig eller arkitektonisk Karakter. Dramatiske og effektfulde Motiver var højt skattede. Det bevægede i Handlingen understregedes ved, at Kompositionens Tyngdepunkt blev forskudt til den ene eller den anden Side, Ligevægten søgtes brudt, og Symmetrien var bandlyst. I Samklang hermed fandt flagrende Draperier, dristige Forkortninger, Røg og fantastiske Skyer udstrakt Anvendelse.

Men ogsaa paa Kunstens Omraade stod Tiden i Omvæltningens Tegn. De maleriske Virkninger tabte Terrain til Fordel for de monumentale Elementer — Symmetri, Ligevægt og Simpelhed. Medens den ældre Periode kan betegnes som den arkitektonisk-maleriske, blev den yngre udpræget arkitektonisk-plastisk. Mærkeligt nok var Billedhuggerne herhjemme ledende i den første Periode, medens Malerne, med Abildgaard i Spidsen, til at begynde med beherskede den sidste.

Denne Forskydning i Maler- og Billedhuggerkunstens formelle Fremtræden havde sin indre Aarsag. I den arkitektonisk-maleriske Periode samlede Interessen sig i overvejende Grad

om Kunstens dekorative Værdier. I den arkitektonisk-plastiske tabtes Kunstens smykkende Betydning ikke af Syne, men Skildringen af det ideale Menneske blev det store Maal, der var fælles for Malere og Billedhuggere, Digtere og Tænkere, hvad enten de var Kristne eller Fritænkere. De Kristne vilde genskue »Gudsbilledet« i Mennesket, dette »Herrens Billede«, som var bleven forvansket ved Syndefaldet. Fritænkerne nærede en brændende Længsel efter at se Menneskene befriede for de Forvrængelser, der formentlig skyldtes Udviklingens Ugunst og elendige Samfundsforhold. For begge blev den antike Kunst den ophøjede Vejleder, om man vil Hovedhjørnestenen. Ingen kunde genskabe den, alle kunde lære af den.

Thorvaldsen var ung, da disse store Forskydninger i de kunstneriske Maal indlededes. Kun langsomt blev han klar over, hvad den ny Tid fordrede. Aarsagen hertil maa ganske særlig søges i, at Forholdene i Barndomshjemmet, med dets Fattigdom og Sult, har hæmmet hans aandelige Vækst. Alt tyder paa, at Thorvaldsen, da han blev sig bevidst at have Evne til at stive Hjemmet af, har følt, at her laa en Forpligtelse, som han ikke turde skyde fra sig. Driften til selvstændigt kunstnerisk Arbejde blev stemt tilbage, og der gik Aar, inden den fik Lov til frit at udfolde sig. Han har neppe strittet imod, naar Gotskalk Thorvaldsen i videste Omfang lagde Beslag paa hans Tid og Arbejdskraft. Det blev Abildgaard, som holdt ham til Ilden. Det er i denne Forbindelse oplysende, at Thorvaldsen, under Abildgaards Fraværelse paa en Rejse til Italien fra Sommeren 1787 til Sommeren 1788, saa godt som ganske forsømte Modelskolen. Først efter Abildgaards Hjemkomst tog han atter fat paa sin kunstneriske Uddannelse.

III

MEDAILLE-KONKURRENCERNE

TILKENDES DEN STORE SØLVMEDAILLE 1789. DE RETTIGHEDER AKADEMIETS MEDAILLER GAV INDEHAVERNE. ARBEJDER FOR ANDRE KUNSTNERE. FORHOLDENE PAA AKADEMIET. MEDSTIFTER AF TO STUDIEFORENINGER. ERHVERVER DEN LILLE GULDMEDAILLE 1791. TILKENDES DEN STORE GULDMEDAILLE 1793

Tyve Aar gammel vandt Thorvaldsen i Foraaret 1789 Akademiets store Sølvmedaille for Relieffet »Den hvilende Amor«. Arbejdet er bevaret og giver et værdifuldt Indblik i det Grundlag, han byggede paa.

I Overensstemmelse med Akademiets Reglement er det et paa Skolen udført Modelstudium, til hvilket Modellen var stillet af en af Professorerne, i dette Tilfælde utvivlsomt Abildgaard. Denne har iøvrigt hentet Motivet fra et antikt Vægmaleri, og selv benyttet det i en noget varieret Skikkelse i sit lille Maleri »Den lyrespillende Amor«.

Over Thorvaldsens Amor er der noget forfriskende umiddelbart, baaret, som den er, af en oprindelig og aandfuld Glæde over en vel bygget Menneskeskikkelse. Dennes organiske Sammenhæng er ligesom de Flader, der markerer Hovedformerne, sikkert fastholdt; og ses der til Detaillerne, saa aabenbarer disse megen Finhed, navnlig i Hoftepartiets og Underlivets Formbehandling. Kun med Gengivelsen af Bevægelsen har det knebet. Thorvaldsen har ikke formaaet helt at frigøre sig fra Modellens Stivhed; hans Amor er bleven noget kantet, hvad der understreges af, at Hovedet, til hvilket han synes at have brugt sine egne Træk, ikke rigtigt hører sammen med Kroppen. Til det intime Formstudium, som Saly herhjemme havde været Foregangsmand for, mærkes her langt mere end Akademiets Lærere i denne Periode skøttede om. Selv Abild-

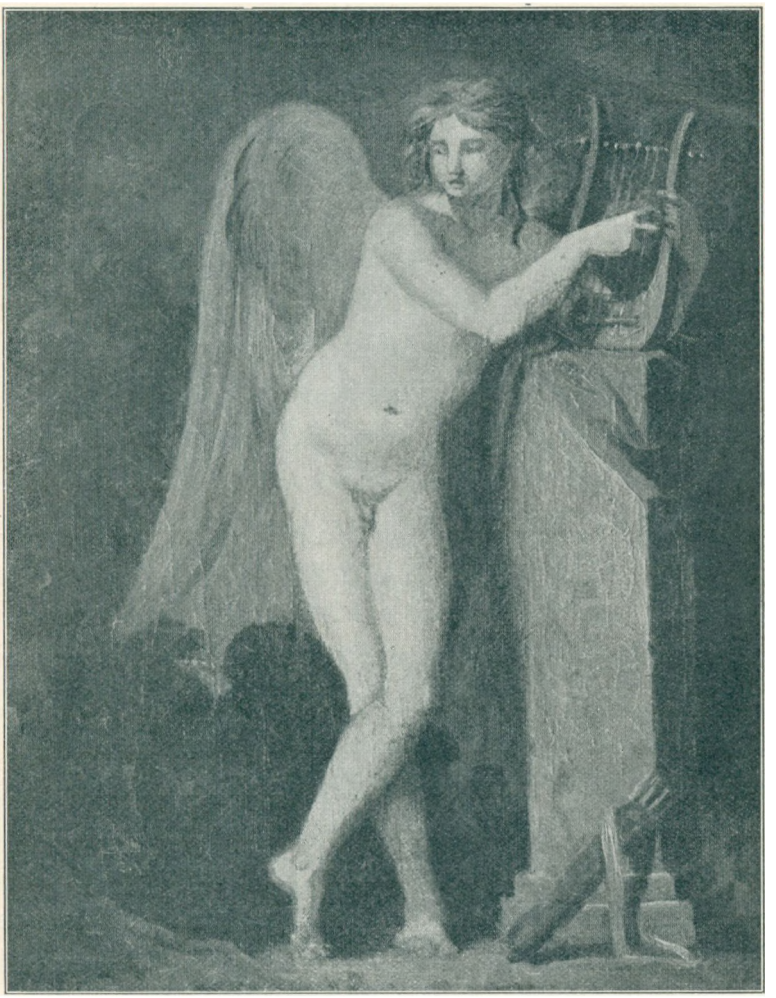
gaard, der i sine yngre Arbejder »Filoktet« og »Sokrates« med afgjort Held havde været det indtrængende Naturstudiums Apostel, nøjedes efterhaanden med at bygge paa Erindringen.

DEN HVILENDE AMOR

Og gennemgaar man Akademiets Samling af Modeltegninger fra hin Periode, vil man forgæves søge efter en saa præcis Formbehandling som den, der kendetegner Thorvaldsens Amor. Overalt er i disse Tegninger de enkelte Legemsdele set i Belysning af en, for deres typiske Udvikling, almindelig godkendt Formel, som af Lærerne omhyggeligt blev indprentet

Eleverne. Bevægelsesmotiver synes derimod at have været dyrket med Indsigt, navnlig har Abildgaard været en Mester i at give sine Elever komplicerede Opgaver paa dette Felt.

ABILDGAARD: DEN LYRESPILLENDE AMOR

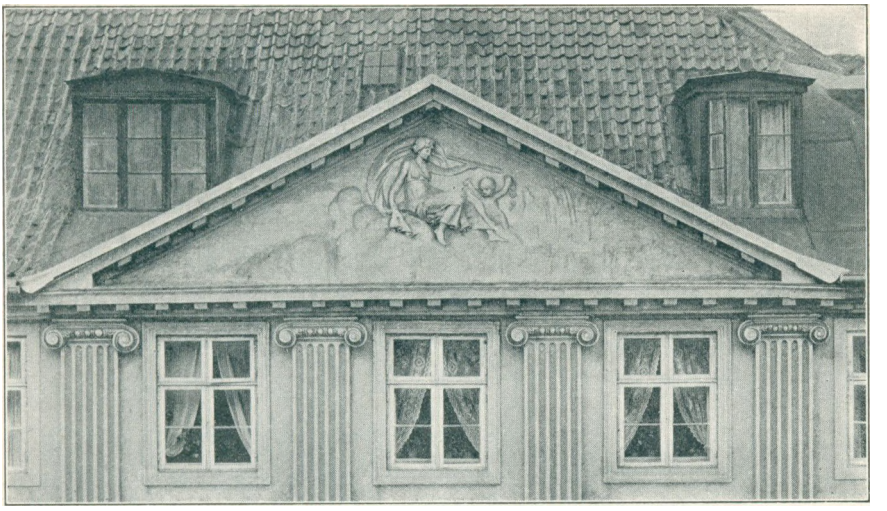
Helhedsvirkningen stod i første Plan ved Undervisningen paa Akademiet. Det er betegnende, at det blev tilladt Thorvaldsen at lade sin Modelfigur fremtræde som en Amor, udstyret med Vinger, Bue og Pil. Det er ogsaa betegnende, at Thorvaldsen som gammel klagede over, at Akademiets Lærere i hans Skoleaar hang fast i det konventionelle Rokoko Formsprog, hvad

han udtrykte ved, at der lagdes større Vægt paa det rette »Sabelsving i Figurens Ben« end paa et indtrængende Studium. Som den hvilende Amor godtgør, har Thorvaldsen i ikke ringe Grad forstaaet at frigøre sig i saa Henseende. En Sammenligning mellem Abildgaards og Thorvaldsens Amor viser det tydeligt. I Abildgaards er der ikke en eneste Form, som er »set«; trods sin Ynde er den spæd og usikker i Forhold til Thorvaldsens.

For Thorvaldsen blev Erhvervelsen af Akademiets store Sølvmedaille af ikke ringe Betydning. Nu fuldbyrdedes den Forvandling, som var indledet ved Konfirmationen. Paa Akademiet gav den ham Adgang til at deltage i de hvert andet Aar afholdte Guldmedaillekonkurrencer; men, hvad vigtigere var, ude i Livet forfremmedes han fra Læredreng til Svend. Ifølge kongeligt Rescript af 18. December 1782 skulde de Elever, der havde vundet den største Sølvmedaille, anses for virkelige Laugssvende, »saaledes: at en Laugsmester maa have Friehed til at betiene sig af en saadan Eleve, naar han haver hans Tieneste nødig — — — og maa en saadan Eleve have lige Ret med en Amts-Svend til at melde sig for vedkommende Laug til at giøre Mesterstykke, da deraf kan skiønnes, om han har lært og besidder de fornødne Haandgreb i Professionen«. Samtidig bestemtes det, at Indehaverne af Akademiets store Guldmedaille, naar de løste Borgerskab, fik Laugsrettigheder, saa at de, ligesom Akademiets Professorer, kunde holde Svende eller andre Medhjælpere. For Thorvaldsen havde begge disse Bestemmelser indgribende Betydning. Han blev en søgt Medarbejder hos ældre Kunstnerkolleger med Mesterrettigheder.

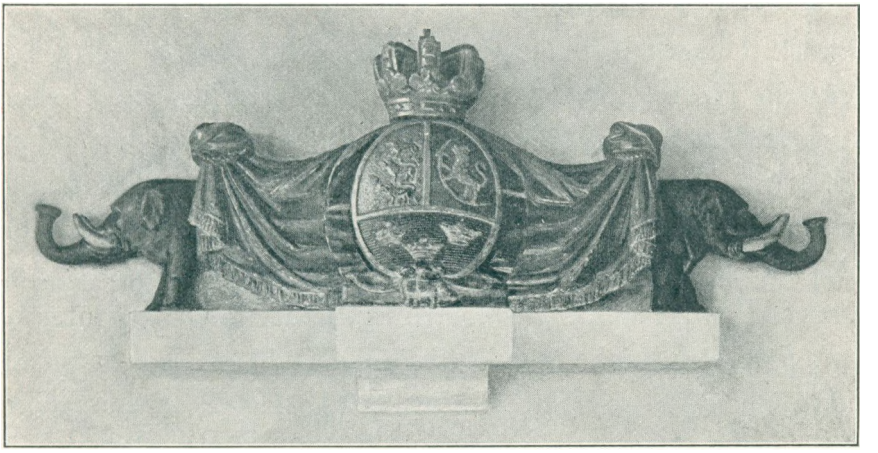
For Maleren Nicolaj Wolff, der i 1785 havde vundet Akademiets Guldmedaille, udførte han 1790 »Danmarks og Norges Skytsguder« samt »Fama« til Jødernes Æreport i Anledning af Kronprins Frederiks og Kronprinsesse Marie Sophie Frederikkes Indtog d. 14. Septbr. Tegningen til Æreporten skyldes Arkitekt Kirkerup, som havde overdraget Wolff den dekora-

tive Udsmykning. Thorvaldsens Figurer kronede Porten og var 3¾ Alen høje. De to Skytsgudinder stod paa hver sin Side

FRONTONEN AMALIEGADE 43

af et brændende Alter, over hvilket de rakte hinanden Haanden, medens den med Trompet og Kranse udstyrede Fama

DET KONGELIGE VAABEN FRA HOFAPOTHEKET

svævede over dem. Sidstnævnte vår bevægelig: »Vendte sig efter Processionens Tog til alle Sider, hvor samme passerede forbi, for at udbrede Rygtet om de kongelige Herskabers Ankomst«. Fra samme Aar skal det store Frontonrelief paa

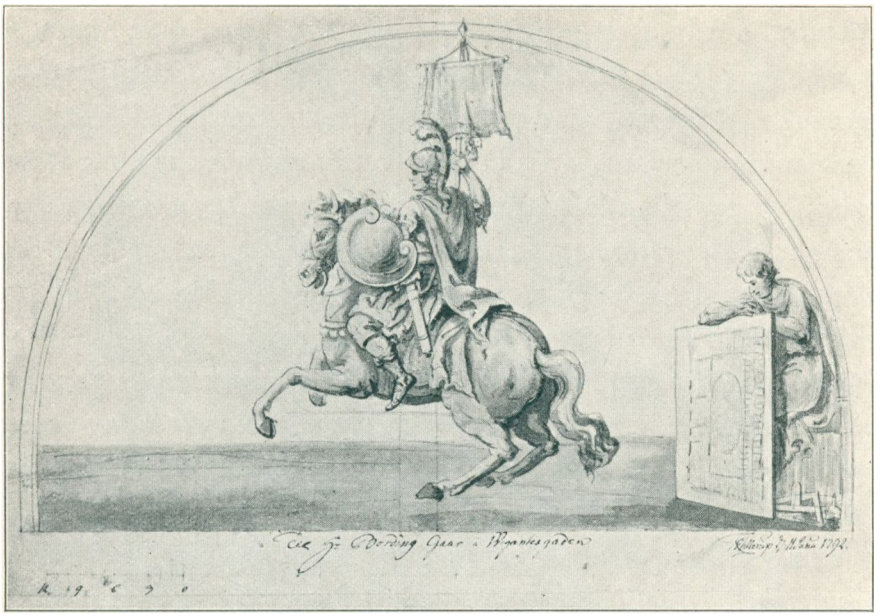
»Toldbodbørsen« Amaliegade Nr. 43 skrive sig. Kompositionen er ogsaa her Nicolaj Wolffs, men Modelleringen, den sikre elegante Udførelse, er Thorvaldsens Værk.

Mærkeligvis har Thorvaldsen i denne Periode, i hvilken han som Billedhugger ellers begrænsede sig til de bløde Materialer, Ler, Gips, Stuk og Træ, paataget sig et Par dekorative Arbejder i Sandsten. For Hofapotheket paa Købmagergade udførte han det kongelige Vaaben; til tvende Porte i Frederiksberg Runddel fire Løver. De sidst nævnte er forsvundne; Vaabnet har, efter at Apotheket i 1850 var bleven nedrevet, faaet Plads i Museet. Behandlingen er ængstelig og bekræfter, at han ikke har været fortrolig med dette haarde Materiale. En straalende Modsætning danner det Trærelief, som han, to Aar senere, udførte for Flaadebilledhugger Willerup efter dennes Tegning til Porten Ny Vestergade 17. Efter Ejendommens Ombygning i 1923 er Relieffet bleven flyttet ind i Sparekassens Lokale. Thorvaldsen har, som det sig hør og bør, fuldkommen rettet sig efter Willerups Tegning, men dog paa en saadan Maade, at denne er vokset derved. Udførelsen er brillant. Snittet frit, bredt og sikkert. Overalt mærkes Manden med det skarpe Øje og »de fornødne Haandgreb«, Manden der med Overlegenhed beherskede sit Værktøj og Materiale.

Nævnes bør ogsaa den smukke Uhrkasse, som, efter mange Omskiftelser, har faaet Plads paa Museet, i Værelset med Thorvaldsens Møbler. Den er sandsynligvis udført i disse Aar. Dens elegante Form, dens fortrinligt skaarne Ornamenter og Zirater og den friske Maade, hvorpaa Guld og Farver er anvendt, giver en god Forestilling om Tidens Festivitas; men, som skrevet staar mellem Agerdyrkningens Symboler: »Fugit irrevocabile tempus«. Her har Thorvaldsen iøvrigt haft det Uheld i fugit at skrive c i Stedet for g.

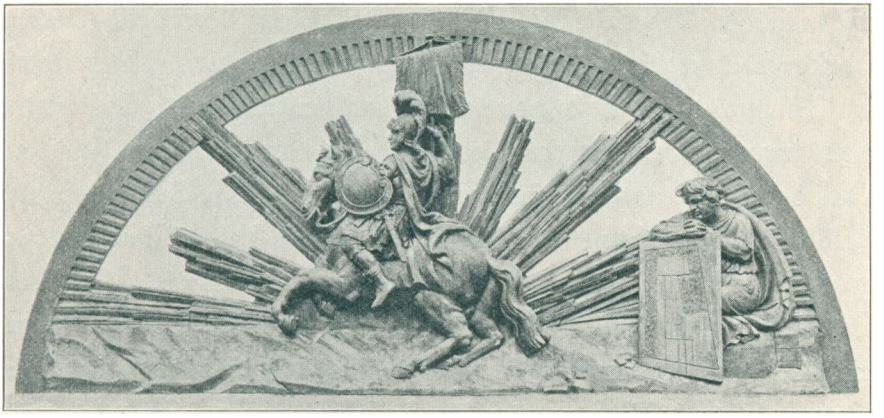
Det, at Thorvaldsen i saa stor Udstrækning var i Stand til at paatage sig bedre lønnet Arbejde, blev ikke uden Indflydelse paa Familiemedlemmernes ydre Forhold. Fra Vognmagergade,

hvor de havde boet 1791, flyttede de nu til et Hus i Aabenraa, i hvilket de tidligere havde boet til Leje, men hvor de ikke

WILLERUP: TEGNING TIL ET PORTRELIEF

som før nøjedes med den halve første Sal, men optog den hele. Thorvaldsen fik sit eget Arbejdsværelse, og han, der var ud-

PORTRELIEFFET FRA NY VESTERGADE 17

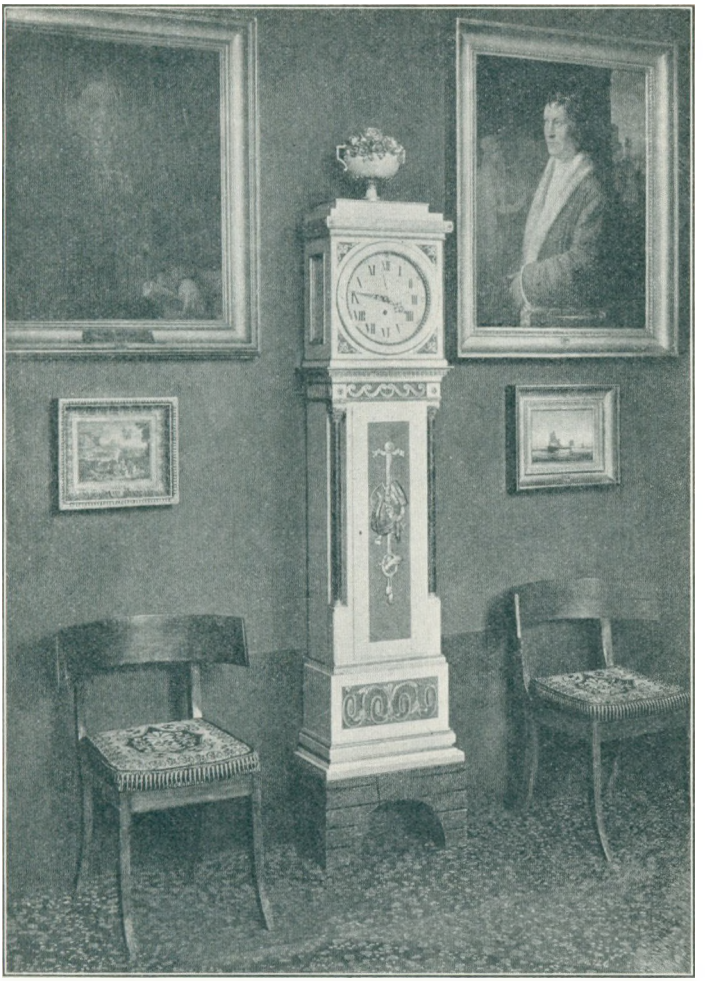
præget musikalsk, fulgte sin Lyst; Violin og Fløjte blev de Instrumenter, han særlig lagde sig efter og tog Undervisning i.

Over Thorvaldsens Fremmarsch som selvstændig Kunstner var der stadigt noget tøvende. Det meget Arbejde, han paatog sig for ældre Kolleger, har en væsentlig Skyld heri; til selvstændigt Studium blev der kun ringe Tid. Mest maa Aarsagen dog søges i en aandelig Usikkerhed, som Forholdene paa Akademiet utvivlsomt har sin Andel i. Helt tilfreds med dets Undervisning var han ikke. Naturstudiet blev ikke drevet saa grundigt, som han kunde ønske det. For at bøde derpaa dannede han og nogle Kammerater fra Modelskolen i 1790 et Selskab, hvis Formaal var at studere kvindelig Model efter Naturen. Efter at Selskabets Tilværelse og sædelige Hensigt var anmeldt for Politiet, begyndte Arbejdet. Kammeraterne mødtes tre Gange om Ugen. Men trods Thorvaldsens Iver for Sagen, opløstes Selskabet allerede efter et Aars Forløb af Mangel paa Subsidier.

Thorvaldsen søgte Trøst i en ny Forening, der, foruden af ham selv, bestod af hans Venner, Landskabsmaleren H. A. Grosch, Figurmaleren Probsthain og den senere saa bekendte Blomstermaler Fritzsch. Medlemmerne samledes hos en af Kammeraterne, der boede i Grønnegade, og øvede sig i Komposition. Foreningen skal have haft et litterært Tilsnit. Efter endt Arbejde spiste man til Aften sammen, hvorefter Digterværker blev oplæst. Dette sidste havde ikke mindst Betydning for Thorvaldsen, hvis aandelige Kultur paa dette Tidspunkt maa have været ganske elementær. Asmus Jacob Carstens Kunst skal ogsaa være bleven drøftet ved disse Sammenkomster. Om hans Navn stod der Gny. I 1781 havde han paa »en opsætsig Maade« nægtet at modtage Akademiets lille Sølvmedaille, og var til Straf bleven udvist fra dets Skoler. Nu var han Akademiprofessor i Berlin. Grosch var den lykkelige Ejer af nogle af hans Kompositioner. De blev fremlagt ved Sammenkomsterne, men synes, paa dette Tidspunkt, kun at have øvet ringe Indflydelse paa Thorvaldsen.

Imidlertid nærmede Guldmedaillekonkurrencen sig, uden at

Thorvaldsen røbede mindste Lyst til at give sig i Kast med den. Kammeraterne drev paa: »Thorvaldsen! Tænk paa Konkursen!« var en Sætning, som atter og atter skal have genlydt for

THORVALDSENS UHR

hans Øre. Den forblev ikke uden Virkning. Da Konkurrencen aabnedes den 1. Juni 1791, var Thorvaldsen blandt dem, der meldte sig.

Efter Akademiets Reglement blev Konkurrenterne indelukkede hver i sin »Loge« (Atelier). Saafremt de forlod denne, uden at have afleveret en Skitse til Løsning af den stillede

Opgave, mistede de Retten til at deltage i Konkurrencen. Skitsen underkastedes Akademiets Bedømmelse. Fandtes den tilstrækkelig god, fik den unge Kunstner Tilladelse til, i en af Logerne, under fornøden Kontrol, at udføre det endelige Arbejde.

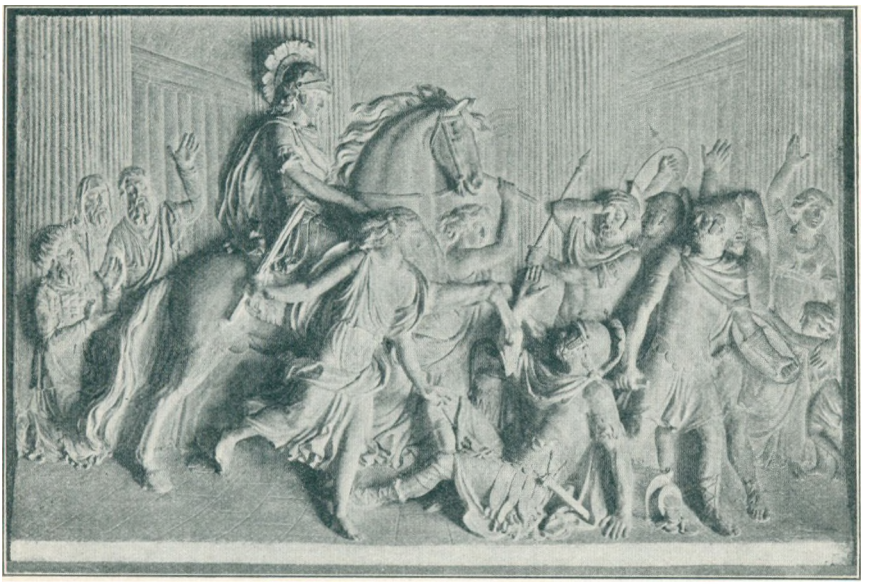
»Heliodore røvende Tempelen«, Makkab. II Bog, 3 Cap. 25—26 var Titlen paa den Opgave, som Akademiraadet valgte af de tvende, Akademiets Direktør havde foreslaaet. I Samklang med den Usikkerhed, som, efter alt at dømme, har hvilet over Thorvaldsen i disse Aar, og som bundede i hans Erkendelse af sin mangelfulde Uddannelse, tabte han straks Modet, forlod Logen og listede ned ad en Sidetrappe for at slippe ud af Porten til Nyhavn. Her mødte han sin Skæbne i Professor Preislers Skikkelse, blev anholdt og overtalt til at gaa ubemærket tilbage til sit Arbejde. Fire Timer senere afleverede han sin Skitse. Denne godkendtes, og i Løbet af de to følgende Maaneder modellerede han det endelige Relief, for hvilket han den 15. August 1791 fik tilkendt Akademiets mindre Guldmedaille.

Motivet hører til de stærkt bevægede. I det omhandlede Kapitel af Makkabæernes Bog fortælles om Tempelskattens vidunderlige Redning, da Heliodor, paa Kong Antiochus Epiphanes Befaling, sammen med sine Krigere var i Færd med at bortføre den. Forfærdelse og Legemsrystelse havde grebet Ypperstepræsten, der var sunken sammen i Bøn. Hele Præsteskabet, hele Folket anraabte den Almægtige om Hjælp. Da skete Underet. En Hest, der bar en forfærdelig Rytter, fo'r frem, satte Forbenene mod Heliodor, saa han styrtede. Samtidig gennembankedes han af Rytterens Ledsagere, tvende unge Mænd »udmærkede i Kraft, straalende i skønneste Glans og prægtige Klædninger«.

Selveste Raffael har i en af sine berømte Stanzer behandlet dette Motiv. Kobberstik efter dette Billede maa have været Thorvaldsen bekendt. Der er Familielighed mellem hans og Raffaels Rytter og de straalende unge Mænd. Begynderens og

den erfarne Mesters Behandling af Emnet kan selvfølgelig ikke taale Sammenligning. Hvor Raffael er fyrig, personlig og myndig, er Thorvaldsen spæd og ængstelig. Men set som, hvad det var, et afsluttende Skolearbejde, og set i Belysning af Akademiets øvrige Guldmedaillearbejder, hæver det sig højt.

Thorvaldsens Løsning af Opgaven er typisk for Tidens arki-

»HELIODORE RØVENDE TEMPELEN«

tektonisk-maleriske Stil. Templets Søjlehal, hvis perspektiviske Forskydninger fortoner sig i det fjerne, danner Relieffets Baggrund. Kompositionen er fuld af Uro og ikke saa lidt theatralsk. Men den er virkningsfuld, og Hovedpersonerne i Dramaet er klart fremhævede. De forreste Figurer er omtrent frit udarbejdede, de bageste taber sig i Antydninger. Helheden er rig paa kraftige Kontraster, og der er ikke saa helt lidt Effekt i den. Udførelsen er ret uensartet. Heliodor og hans Krigere er kraftige Skikkelser med veludviklede Lemmer; medens den spædlemmede Rytter og hans tvende Ledsagere virker lidet haardhændede; dog er de ikke blottet for en vis ophøjet Skønhed, og den bageste er tillige særdeles velpropor-

tioneret. Hvad endelig Hesten angaar, maa det erindres, at Thorvaldsen her har været afskaaret fra at bruge Model; den er et Stykke Erindringens Kunst, der, trods iøjnefaldende Svagheder, vidner om, at han, paa sin jævnlige Vej til Larsens Plads, har studeret Heststatuen paa Amalienborg. Der er Fart over Skildringen. De fremstormende fejer alt til Side. Denne Elan er opnaaet ved, at Kompositionen er bygget over et System af parallelle Linier med stærk Hældning til højre i Bevægelsens Retning.

Under Udarbejdelsen af dette Relief har Thorvaldsen utvivlsomt med Smerte erfaret, hvor begrænsede Billedhuggerkunstens Virkemidler er i Sammenligning med Malerkunstens. Han maa have faaet at føle, i hvilken Grad Billedfladen er en Realitet, som Billedhuggeren i Sammenligning med Maleren kun i ringe Grad har Midler til at borteliminere. Saadanne Erfaringer blev i hvert Fald bestemmende for hans senere Kunst. Men Omslaget kom ikke pludseligt. Kun langsomt, saa at sige Skridt for Skridt, opgav han det maleriske Element i sine Relieffer.

Relieffet »Heliodors Uddrivelse af Templet« gjorde imidlertid Lykke. Blandt dem, der overværede dets Bedømmelse i Akademiet, var et af dettes mest fremtrædende Æresmedlemmer, Statsministeren, Grev Christian F. D. Rewentlov, som, tilskyndet af Abildgaard, bestilte en Afstøbning af det. Thorvaldsens Ven, Maleren Nicolaj Wolff fandt Øjeblikket gunstigt for Iværksættelsen af en Subscription, der skulde sætte den unge Kunstner i Stand til, con amore, at udføre nogle Kompositioner efter Motiver fra Iliaden. Som Resultat af denne Subscription er formentlig Relieffet »Priamus hos Akilles» fremstaaet.

Thorvaldsens frembrydende Trang til at dyrke den monumentalt betonede Kunst fornemmes i dette Arbejde, der blev modelleret 1792. De to Hovedfigurer danner en fast formet Gruppe, der med Lethed kan indskrives i den ligebenede Tre-

kant, som i hin Periode dannede Grundlaget for en yndet Kompositionsformel. Samtidig er der i Relieffets øvrige Partier tilstræbt en vis Ligevægt, idet Figurerne behersker Firkantens ene Diagonal og Draperierne den anden. Det maleriske i Stilen træder navnlig frem ved, at Bifigurerne og Draperierne kun

PRIAMUS HOS AKILLES

er antydede og ikke egentlig udformede, hvad der forlener Helheden med et eget luftigt Præg. I Gengivelsen af Figurernes sjælelige Udtryk har Thorvaldsen her naaet et vægtigere Resultat end i Tempelrovet. Akilles er den højbaarne Mand, der, uden at miste en Tøddel af sin Værdighed, finder Udtryk for sin Medfølelse, medens det anes, at den dybt ydmygede Priamus, trods alt, er den »gudlignende Drot«. Endelig bør en Detaille ikke overses. Den store, klassisk formede Kande, som den ene Trojaner Slave bærer i Favn, udmærker sig ved Halsens og Hankenes lette, yndefulde Linier.

Fra samme Aar skriver sig Relieffet »Herkules og Omphale«. Ogsaa dette Arbejde er mærket af Brydningen mellem gammelt og nyt. Dets Tilblivelse skyldes indirekte den berømte tyske Billedhugger J. G. Schadow. Som Medlemsstykke havde denne tilsendt Akademiet i Kjøbenhavn en Afstøbning af sit Relief

J. G. SCHADOW: BAKKUS OG ARIADNE

»Bakkus og Ariadne«. Foranlediget heraf opfordrede Abildgaard Thorvaldsen til at forsøge sig med en tilsvarende Opgave. Resultatet blev det ovennævnte Relief, hvis Komposition danner en nøjagtig Pendant til Schadows, og som, i Lighed med dette, er modelleret i en oval Fordybning i en firkantet Plade. Behandlingen er i begge Arbejder udpræget malerisk. Men Schadow havde den store Fordel, at staa fast paa Rokokoens Grund, medens Thorvaldsens Tillid til den overleverede Kunstform var undergravet. I Samklang hermed er Schadows Foredrag friskt, rigt facetteret og charmerende, medens Thorvaldsens vir-

ker tungt, og i et enkelt Parti, Omphales højre Ben, er gledet ud i det forfejlede. Til Gengæld er Tonen nok saa ren i Thorvaldsens Relief; fri for det noget lumre, der klæber ved Schadows; og der er tillige mellem hans Herkules og Omphale et Sammenspil, som man forgæves vil søge hos Bakkus og Ariadne.

HERKULES OG OMPHALE

Endnu tydeligere end i noget tidligere Arbejde spores Thorvaldsens Higen efter at faa Tag om Billedhuggerkunstens monumentale Værdier i Relieffet »Apostlene Peter og Johannes helbreder en Halt foran Templets Port«, Apostlenes Gerninger 3 Cap., for hvilket Arbejde han, den 14. August 1793, fik tilkendt Akademiets store Guldmedaille. Al malerisk Uorden er opgivet. Kompositionen, der helt er hans egen, er ligesom i Akilles-Relieffet bygget over Trekantsformlen. Midtergruppen, Johannes og Peter med den løftede højre Haand kan, sammen med Krøblingen, uden Vanskelighed indskrives i en omtrent

ligebenet Trekant. Tempelgæster og tilfældigt passerende danner til højre og venstre ligevægtige Masser, der er skarpt adskilte fra den alt dominerende Hovedgruppe. I Forhold til Billedfladen er Fremstillingen holdt i fire parallelle Planer. Det første omfattende Peter og den Halte, det andet Johannes og Figurerne yderst til højre og venstre; i det tredje ses Konen med Barnet og Manden med Lammet, og endelig findes i det fjerde svage Antydninger af nogle Skikkelser, samt af Templets Søjler. Behandlingen er egal. Ingen af Figurerne hæver sig frit ud fra Billedfladen. En blid Bølgen i Kompositionens Led understreger det Liv, hvormed Enkelthederne er udformet.

Men trods der saaledes, med ikke ringe Omtanke, er tilstræbt en ren plastisk monumental Virkning, har Helheden et umiskendeligt malerisk Anstrøg, som navnlig giver sig Udslag i den perspektiviske Dybdevirkning i Kompositionens venstre Halvdel.

Desværre er dette Arbejde, ligesom Heliodor-Relieffet, i Aarenes Løb gentagne Gange blevet overmalet, og Modelleringen derved sløret. Denne Sløring har dog ikke formaaet at udslette den aandelige Myndighed, som, trods enkelte Svagheder, præger Helheden. Svaghederne begrænser sig iøvrigt væsentlig til Apostelen Peter og Manden til venstre i Forgrunden, der begge virker lovlig patetisk. Med Johannes-Skikkelsen har Thorvaldsen ubetinget været heldigere. Her er der Ro og Fred, Højhed og Værdighed; og i den Maade, hvorpaa Johannes varsomt taler den Haltes Sag overfor den ildfulde Peter, er der et Dyb af aandelig Finhed. Ogsaa den Halte er en smuk Skikkelse, hvis legemlige Svaghed diskret er antydet gennem de spinkle Lemmer. Hvad sjælelig og legemlig Harmoni angaar, har Thorvaldsen loddet dybest i Skildringen af den deltagende Kvinde med Barnet paa Armen, Pigen med Kurven paa Hovedet, Manden med Lammet over Skuldrene og ikke mindst i Fremstillingen af Drengen, der iler med at berette Oldingen om den underfulde Begivenhed. Endelig bør det ogsaa be-

mærkes, at den for Thorvaldsens senere Kunst saa betegnende fine Følelse for Samhørigheden mellem Figurernes Udtryk og Bevægelse her for første Gang kommer til fuld Udfoldelse. Naar undtages Apostelen Peter og Manden til venstre, rummer hver enkelt Skikkelse i sin Stilling og Bevægelse en nøjagtig Afspejling af det, der i Øjeblikket aandeligt bevæger de paagældende.

APOSTLENE PETER OG JOHANNES HELBREDER EN HALT FORAN TEMPLETS PORT

Alt i alt er dette Skolearbejde præget af en imponerende Overlegenhed, der vidner om, at Thorvaldsen har forstaaet at udnytte den Lejlighed, de to sidste Aar havde givet ham til at hellige sig sin kunstneriske Uddannelse. Det er let forstaaeligt, at det tog Vejret fra de Kunstinteresserede. Om hvilken Lykke det gjorde, og om hvilke Forventninger, der nu næredes til Thorvaldsens Fremtid, giver J. H. Bärens samtidige Anmeldelse af Akademiets Elevudstilling 1794 en god Forestilling. Om Apostelrelieffet skriver han, at var Thorvaldsen ikke allerede bekendt som en Kunstner »af stort Geni«, saa vilde dette Arbejde godtgøre det. »Invenzionen« og »Dispositionen« viser, at han har tænkt under Arbejdet og tænkt rigtigt. Apostelens

ædle Anstand fremhæves, ligesom ogsaa Bifigurernes fortræffelige Egenskaber, og her ganske særligt »et Fruentimmer med et Barn paa Armen«. Tegningen er »rigtig og kiæk«, fuld af »Ynde og Smag«. »Gevandterne« er vel valgte og rige paa store, skiønne Partier. Bärens Indvendinger er kun faa, mest, og uforstaaeligt nok, beklages det, at Johannes Blik er rettet paa Peter og ikke paa den Værkbrudne.

Var Kritiken saaledes Thorvaldsen i høj Grad gunstig, saa var Kollegernes Dom det i ikke mindre Grad. I deres Vurdering af ham giver Portrætmaleren Hans Hansens Dagbogsoptegnelse d. 23. Februar 1795 et værdifuldt Indblik. Efter et Besøg hos Thorvaldsen skriver han: »Hans genie er ham meget for voxen; hans Arbejder synes at være Fostere af en 10 Aars ældre og meere øvet Aand. Han er en Mand af en overmaade levende Indbildningskraft. Jeg troer, han maa have en lykkelig Genius, som arbejder for ham; ellers kunde han ikke udføre det han giør, thi Studering har han ikke«.

Ogsaa ved denne Lejlighed viste Grev Christian Reventlow sin Interesse for den unge Kunstner ved, i Lighed med hvad der havde fundet Sted ved Heliodor-Relieffet, at bestille en Afstøbning af Apostel-Relieffet. I disse Bestillinger, saavelsom i Akilles-Relieffets Tilblivelse pr. Subscription og Herkules-Relieffets pr. Spekulation, kan der spores noget Nyt. Billedhuggerkunsten er, ligesom Malerkunsten, i Færd med at vinde Selvstændighed, at frigøre sig fra Arkitekturens Overherredømme. Fra Renaissancens Dage havde den, naar undtages Portrætter, Medailler og smaa Bronce- og Porcelænsfigurer, omtrent udelukkende været henvist til at udføre Bestillinger, der skulde afpasses efter den paagældende Arkitekturs Behov og indtræde som Led i givne Anlæg. Ved de her nævnte Arbejder skete det mærkelige, at det blev Arkitekten, der skulde rette sig efter Billedhuggeren og skaffe Plads til hans Arbeider.

IV

THORVALDSEN OG ABILDGAARD

KARAKTERISTIK AF ABILDGAARDS KUNST OG AF THORVALDSENS UNGDOMSARBEJDER. STAMBOGSBLADE. BOGVIGNETTER. PORTRÆT-MEDAILLONER. RELIEFFET »NUMA OG EGERIA«. ARBEJDERNE PAA AMALIENBORG. STATUERNE. RELIEFFERNE

Erhvervelsen af Akademiets store Guldmedaille satte Skel i Thorvaldsens Udvikling. For ham, der i saa høj Grad følte sig som Haandværker, maa det, i hin strænge Laugstid, have været en Betryggelse, nu at staa som Laugsmestrenes Jevnbyrdige, der uden at risikere at blive tituleret Fusker, Landløber eller Bønhas, og uden at blive chikaneret og forfulgt paa virksommere Maade, kunde paatage sig selvstændigt Arbejde. Af Gotskalk Thorvaldsens, Side 13 citerede, Brev ses det ogsaa, hvorledes han holdt den kongelige Flaadebilledhugger Willerup Stangen paa Larsens Plads og skaffede den Gamle respekteret.

Iøvrigt staar Thorvaldsens Virksomhed i de tre Aar, der ligger imellem Erhvervelsen af den store Guldmedaille og hans Afrejse til Rom, afgjort i Abildgaards Tegn. Det er et fængslende Afsnit af hans Liv, i høj Grad aktivt og dertil afspejlende en nok saa mærkelig Brydning mellem to stærke Kunstnerpersonligheder. Oftest var Thorvaldsen den modtagende og prægedes af Abildgaards høje Kultur; til Gengæld satte Thorvaldsens umiddelbare Skønhedsfølelse og Naturlighed, saavel som det Ideal af menneskelig Ynde og Værdighed, der foresvævede ham, dybe Spor i de Arbejder, han udførte for Abildgaard.

At skille Vind og Vejr retfærdigt mellem disse to, hvor de staar fælles om Værket, turde være umuligt; at naa længere

end til at give et Skøn over hver enkelts Indskud i de paagældende Arbejder vil næppe være gørligt.

Abildgaard stod den Gang i sin fulde Kraft, var en Mand paa et Par og Halvtres. Hans Kunst er saa særpræget, at der kun hører ringe Øvelse til at afgøre, om et Kunstværk er af ham eller i det mindste stærkt paavirket af ham. Dette særlige Abildgaardske er iøvrigt af en ret sammensat Beskaffenhed. Trods al hans Begejstring for Antiken og dens rolige Monumentalitet sad Barokken ham i Blodet; rent umiddelbart stod Michelangelo's Kunst hans Hjerte næst. Som hin Stormester var han betaget af komplicerede Stillinger og Bevægelser. Navnlig viser hans Tegninger, i hvilken Grad herhenhørende Problemer har fængslet ham. Hans Udkast rummer paa dette Omraade en Rigdom af dristige Motiver, i hvilke de bestemmende Træk ofte er genialt opfattede og gengivet med en bred, kraftig Streg. Der ligger et Studium bag dem. Han maa formentlig til Tider være gaaet frem paa lignende Maade som senere August Rodin, der lod en begavet kvindelig Model frit indtage de Stillinger, hun lystede, medens han selv stod parat til at fæstne til Papiret de blandt dem, som særlig interesserede ham.

Hvad selve Menneskeskikkelserne angaar, er der et Par typiske Træk, som stadig gaar igen i Abildgaards Kunst. Hans Mænd saavelsom hans Kvinder er høje, ofte med svulmende Former, men saa godt som altid kun maadeligt proportionerede. Hoved, Hænder og Fødder er hyppigt alt for smaa, Ryggen tit uhyre lang, og de øvrige Legemsdeles indbyrdes Forhold som Regel grænsende til det deforme. Ikke mindre karakteristisk er hans Begejstring for rig Haarvækst. Baade paa hans Mænd og Kvinder dækker denne det meste af Panden; hos de førstnævnte, efter Datidens nyeste Mode, temmeligt langt og skilt i Midten; hos de sidstnævnte samlende sig i en stor Knude i Nakken. Endelig bør det ogsaa fremhæves, at Abildgaards Kunst er udpræget pathetisk, svingende mellem det lidenska-

belige og det højtidelige; samtidig er det en bevidst Forstands Kunst; al Umiddelbarhed i Udtryk og Følelse ligger den fjernt.

STAMBOGSBLAD

Thorvaldsen forblev, ligesom Abildgaard, Livet igennem mærkelig lydhør for det nye, der dukkede op og var i Pagt

STAMBOGSBLAD

med Fremtiden. Han var vaagen, levede med, kunde indoptage Impulser fra vidt forskellige Retninger. Den mangesidige Virksomhed, som han udfoldede de sidste Ungdomsaar i Kjøben-

havn, giver en god Forestilling om, i hvilken Grad dette var Tilfældet. Lykkeligvis er mange af hans Arbejder fra denne Periode bleven bevarede. Dette gælder først og fremmest de Statuer og Relieffer, som han udførte i Samarbejde med Abildgaard; det gælder endvidere en Del Portrætmedailloner, Tegninger og Bogvignetter, samt Kompositionen »Numa og Egeria« og et Par Portrætbuster. Men desværre er, med et Par Undtagelser, alle hans Træarbejder, der karakteriserer det specielle i hans Uddannelse, forsvundne, saaledes som de ikke faa Galionsfigurer, han har været Mester for, og de Møbler, til hvilke han formenes at have givet Tegning.

Som ung var Thorvaldsen sværmerisk, Lyriker om en Hals. De her gengivne Stambogsblade er betegnende, særlig maaske det med den hvilende Kvinde. Selve Motivet, det idylliske Landskab med de brede Bøge og Udsigten over Sø og Skov og Bakker, er, saa vel som den unge, hvilende Pige, ret et Barn af sin Tid. Ikke mindst gælder dette denne »herligt voksne« Mø, der yppig og smægtende, støttende sig til en Blomsterkurv med Blomsterkranse, er betaget af Øjeblikkets romantiske Stemning. Det føles, at Jens Juels Kunst i høj Grad har fængslet Thorvaldsen. Kritisk set er Tegningen ikke ulastelig. Navnlig er den unge Piges Bevægelse mindre korrekt opfattet; til Gengæld er Proportionerne, om ikke helt tilforladelige, dog langt rigtigere end i de fleste af Abildgaards Kvindeskikkelser.

Thorvaldsens billedskabende Fantasi stod alt den Gang i fuldt Flor. Bogvignetterne fortæller derom. Til Suhms samlede Skrifter, som udkom 1788—1798 i 16 Bind, har Thorvaldsen tegnet Titelvignetterne til Bindene 11—14. Erik Pauelsen havde paabegyndt Arbejdet, men naaede kun at faa ordnet de fire første Bind, forinden Døden indhentede ham. En Ubekendt overtog Fortsættelsen og komponerede Titelvignetterne til de 5 følgende og de to sidste Bind, medens Lorentzen var Mester for det 10des Udsmykning. En Sammenligning mellem de forskellige Vignetter tjener afgjort Thorvaldsen til Ære. Me-

dens Pauelsens, Lorentzens og den Ubekendtes Streg kun er veg, er Thorvaldsens marvfuld. Hans Kompositioner er des-

Vegyn til hende er igiennem mit Bryst.

uden langt mere sluttede, danner fastere formede Helheder end nogen af de andres; der er Rygrad i hans Tegninger; en stærk

Gyrithe

Personlighed kendemærker dem, og dette er netop, hvad de andre mangler. Som venteligt er, har Tidens Smag sat sit Stempel paa disse Kompositioner; det theatralske, det i vore

Øjne hastemte, som for hin Slægt var noget af det lifligste, gør sig kraftigt gældende, særlig typisk i Vignetterne: »Vejen til hende er gennem mit Bryst«, og »Gyrithe«. I den førstnævnte skildres, hvorledes den overædle Alethophilus forsvarer den

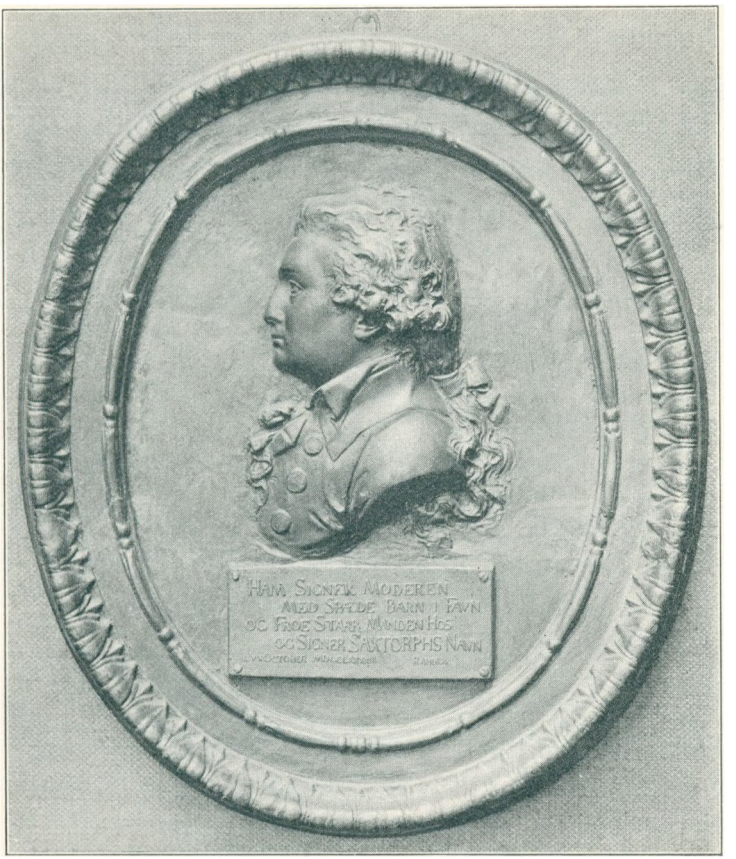

PROFESSORINDE SAXTORPH

mindre ædle, men ulykkelige Hedone mod hendes rasende Ægtemand Atrox. Til den anden er Motivet hentet fra Fortællingen om den stolte, danske Kongedatter Gyrithe, der, omringet af saksiske Voldsmænd, aftvang disse Respekt.

I Opfattelsen af den mandlige og den kvindelige Skikkelse viser disse Vignetter en bemærkelsesværdig Forskel. Kvinderne er Børn af Tidens Smag og af Abildgaards Forbilleder. De er svulmende, med et udpræget sensuelt Anstrøg og næsten

altid daarligt proportionerede. Mændene er langt mere Thorvaldsenske, som Regel tæt byggede, velproportionerede, og, hvor højstemt Fortællingen end er, udpræget naturlige. Aarsagen til dette Forhold maa søges i, at Studiet efter kvindelig

PROFESSOR MATHIAS SAXTORPH

Model, som alt anført, blev totalt forsømt paa Kunstakademiet. Medens den unge Kunstner ved Gengivelsen af den mandlige Skikkelse havde et forholdsvis selvstændigt Grundlag at bygge paa, var han, for Kvindens Vedkommende, i alt væsentligt henvist til at søge Belæring i andre Kunstneres Værker.

At Thorvaldsen i saadanne Kompositioner, der var formet ud af Hovedet, gennemgaaende stod langt fastere paa Virkelighedens Grund end Abildgaard, skyldtes utvivlsomt, at han

havde et Korrektiv, som laa fjernt for Abildgaard. Gennem sin ret omfattende Virksomhed som Portrætlist blev hans Iagttagelsesevne skærpet, samtidig med at han blev tvungen til at dyrke den Foredragets Elegance og spirituelle Form, som hint Slægtled sidst af alt vilde give Afkald paa. Det kunde paa dette Felt af og til knibe for ham baade at være troværdig og elegant, men i de fleste Tilfælde lykkedes det til Fuldkommenhed. Hans Portrætmedailloner er som Regel behandlede med stor Omhu; hyppigt broncerede, eller tonede, og altid omsluttede af en elegant, som oftest forgyldt Ramme. Af Sveriges store Billedhugger Johan Tobias Sergel, hvis Kunst gennem Abildgaard maa have været ham bekendt, og af vor egen Jens Juel har han i stor Udstrækning taget Lære.

Som typiske Eksempler paa denne Side af Thorvaldsens Virksomhed kan fremhæves de førnævnte i 1793 udførte Medailloner af Mathias Saxtorph og Hustru. Portrættet af Saxtorph er lidt tungt, lidt mut, og Udtrykket er ikke fri for at være noget stirrende; men disse Mangler er underordnede. Alt i alt er det et dygtigt og intelligent Arbejde. Skildringen af Hustruen er dog langt betydeligere, i høj Grad beaandet. Overalt spores fine Iagttagelser, der godtgør, at Thorvaldsen har været udpræget sensitiv. Den Klarhed, hvormed Profilens sarte Liniespil er gengivet, er af høj Rang, og det samme maa siges om Formbehandlingen; det afvekslende og bevægede, Pandens Fasthed, Kindens Blødhed røber, hvor fintmærkende han var.

Mest betegnende for Thorvaldsens egen Figurstil i denne Periode er dog Relieffet »Numa og Egeria«. Det er udført 1794 som Pendant til »Herkules og Omphale«, men er dog helt igennem forskelligt fra dette. Den maleriske Behandling er paa det nærmeste forladt, kun Figurernes en face Stillinger minder om den ved deres Understregning af Rumvirkningen. Til Trods for at Kompositionen er bygget over en regelmæssig Sekskant, er den fri og frisk. Bevægelserne er livfulde, Formbehandlingen overlegen. Numa saa vel som Egeria er velpro-

portionerede med normale, nærmest lidt store Hænder og Fødder; han solid, hun yppig. Sammenspillet eller, om man vil, Sammenhørigheden mellem de to er fortrinligt. Nymfens Iver med at diktere sine Love og Kongens Følgagtighed ejer et Stænk af Humor, som minder om, at Thorvaldsen hørte til et Folk med Trang til at se lidt muntert paa Tingene.

»KONG NUMA POMPILIUS'S SAMTALE MED NYMFEN EGERIA I SAMMES GROTTE«

Sammenfattes til Slut de markante Træk i Thorvaldsens Menneskeskikkelser fra hin Periode, maa det siges, at de som Regel er velproportionerede, Mændene tætbyggede, Kvinderne yppige og, ligesom Mændene, paafaldende naturlige i deres Fremtræden. Alle er de udtryksfulde uden at være forcerede, og deres Bevægelser er i nøje Samklang med det, som besjæler dem. — Alt i alt bekræftes det, at Thorvaldsen raadede over kunstneriske Værdier, som kunde være Abildgaard til Nytte.

Samarbejdet mellem Thorvaldsen og Abildgaard er navnlig knyttet til det Levetzauske Palæ paa Amalienborg, det, der nu

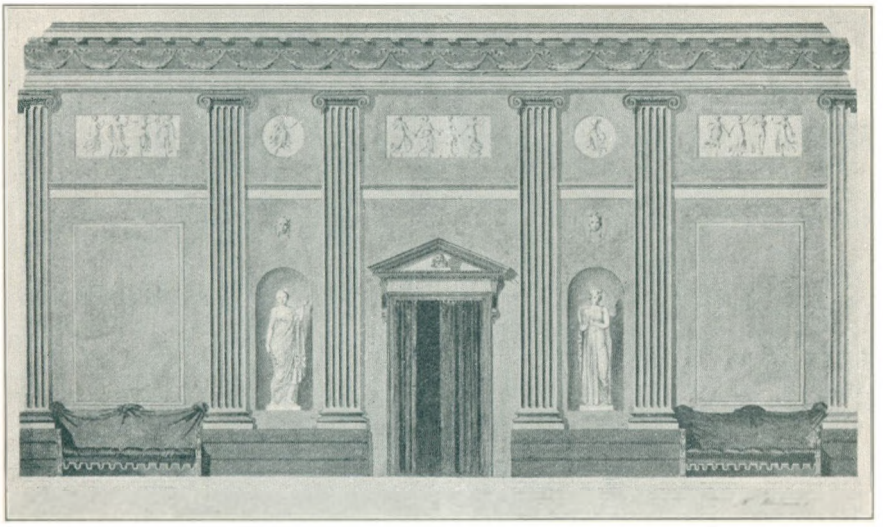
beboes af Hans Majestæt Kongen. Efter Christiansborgs Brand 1794 blev det indrettet til Bolig for Arveprins Frederik, og Abildgaard fik overdraget dets kunstneriske Udsmykning. Stilen blev en tung Udgave af Ludvig XVI's med omfattende Anvendelse af Statuer og Relieffer.

Efter en gammel Overlevering skal Thorvaldsen have modelleret fire af Statuerne — to til Festsalen og to til Trappen — samt to af Reliefferne. Dette er for Statuernes Vedkommende neppe rigtigt. Efter al Sandsynlighed kan kun de to i Festsalen tilskrives ham, medens de to paa Trappen skyldes en anden, ringere Haand. Dette bestyrkes af, at der paa Trappen i Virkeligheden ikke findes to, men fire Statuer, der alle, trods en lidt forskellig Draperibehandling, nærmest gør Indtryk af at være udført af samme Kunstner. Disse Statuer er paa ingen Maade udygtige Arbejder, men de er paafaldende tørre og magre, ikke saa lidt stive og uden egentlig Krop indenfor Draperierne. Intet i dem minder om Thorvaldsens og Abildgaards frodige Stil.

Til de to Statuer i Festsalen, Museme Euterpe og Terpsikore, foreligger der nogle Forarbejder — et Par Tegninger af Abildgaard og to omhyggeligt gennemarbejdede Skitser modellerede af Thorvaldsen. Af Tegningerne fremgaar det, at Kompositionerne helt maa tilskrives Abildgaard. Afvigelserne mellem Tegningerne og Skitserne er ikke mere dybtgaaende, end at Abildgaard let kan have faaet dem gennemført, medens Thorvaldsen var i Gang med Arbejdet.

Ganske naturligt føles Abildgaard stærkest i de to Skitser. Betegnende for hans Kunst er den fremtrædende Drejning i de to Musers Stilling, det knejsende i Hovedernes Holdning og det lidt arrogante i Udtrykket, saa vel som den Maade, hvorpaa Haaret er trukket langt ned over de i sig selv unaturlig lave Pander. De to Figurer er, kort sagt, saa Abildgaardske i hele deres Opbygning, at mange ved en flygtig Betragtning sikkert vil være tilbøjelige til at mene, at de er modellerede af ham

selv. Det er de dog ikke. Dertil er de for gode. De er for vel proportionerede. Her er det, Thorvaldsen har sat ind. Den organiske Sammenhæng er gengivet med langt mere indgaaende Forstaaelse, end Abildgaard var Mester for. Selv i sine bedst underbyggede Arbejder naar han langt fra en saa fast sammenstemt og helt igennem rytmisk Virkning som i disse

ABILDGAARD: FESTSALEN I ARVEPRINS FREDERIKS PALÆ

tvende bredt modellerede, yppige Skikkelser, i hvilke Liniespillet er det underordnede, og Formmasserne det dominerende.

Statuerne i Festsalen stemmer i alt væsentligt overens med Skitserne. I dem begge, og ganske særlig i Terpsikore, er dog den stærke Drejning af Overkroppen i Forhold til Underkroppen modereret. Bevægelsen har maattet følge Trop og er bleven mere sluttet, hvorved Helheden har faaet en saare svag Antydning af noget frontalt over sig. Det er Salens Arkitektur og de fast afgrænsede Nichers uomgængelige Krav, som her har været bestemmende. De to Statuer har dog ikke tabt ved disse Ændringer. Begges Bevægelse er fri, let og i høj Grad harmonisk. Holdning og Formbehandling er nøje beslægtet med Guldmedaillerelieffets Moder med Barnet paa Armen. Kort sagt, det Stempel, som de Abildgaardske Skønhedsidealer

har sat paa Statuerne, er mere afdæmpet end paa Skitserne. Den af Thorvaldsen afklarede Form og hans Følelse for Liniens Adel gør sig i tilsvarende Grad stærkere gældende. En Anelse af noget umiddelbart forhøjer dette Indtryk. Der er Magt i disse

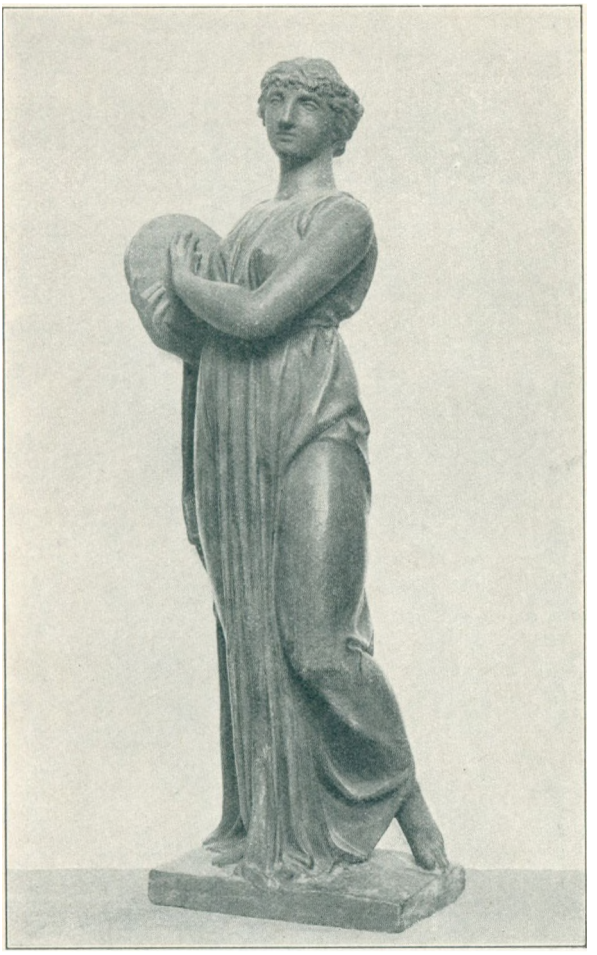

SKITSEN TIL EUTERPE

Statuer; selv den tykke Overmaling, som de i Tidernes Løb er bleven udstyret med, formaar ikke at ødelægge deres Virkning.

Efter hvad Thiele beretter, skal de være opmurede à la prima i Sten og Stuk paa Stedet, hvor de staar. Dette er sikkert rigtigt nok og bekræftes af, at Draperierne ikke er udført paa Figurernes Bagside. Denne Fremgangsmaade godtgør iøvrigt,

at Thorvaldsen alt dengang har været en fænomenal overlegen Modellør. Medens Leret er blødt at arbejde i, og villigt tillader indgaaende Rettelser, er Stukken et genstridigt Materiale, der vanskeliggør enhver Ændring. For Thorvaldsen rum-

SKITSEN TIL TERPSIKORE

mede denne Fremgangsmaade imidlertid betydningsfulde Fordele. Først og fremmest et Par rent kunstneriske. Han undgik, ved straks at arbejde i det endelige Materiale, de Skuffelser, som navnlig den mindre erfarne Billedhugger oplever, naar hans Værk overføres fra det mørke Ler til det hvide Gips og derved kommer til at virke væsenlig anderledes end paaregnet.

Han undgik endvidere den alvorlige Svækkelse af sit Værk, som aldrig udebliver, naar en Statue opstilles under andre

EUTERPE

Lysforhold end dem, hvori den er udført. Herom kan enhver Billedhugger tale med. Men ikke nok dermed, denne Fremgangsmaade havde desuden et mere personligt farvet Fortrin,

idet den maa have afskaaret Abildgaard fra under Arbejdet at foretage disse Rettelser, som skal have været Thorvaldsen i

TERPSIKORE

høj Grad imod, og som, hvad Resultatet viser, var overflødige. Fremgangsmaaden, der benyttes af Stukkatører ved Udførelsen af Ornamenter og Loftsdekorationer, er for Statuers Ved-

kommende ualmindelig, men ikke ukendt; af Saly blev den anvendt, da han modellerede Heststatuen paa Amalienborg i endeligt Maal. Det fortælles, at den Overlegenhed, hvormed Thorvaldsen behandlede dette Materiale, gjorde stærkt Indtryk paa den store svenske Billedhugger Johan Tobias Sergel, da denne i Abildgaards Selskab besøgte Palæet og med Undren

AARETS TIDER

saa, hvorledes den unge Kunstner arbejdede paa disse »smukke Statuer«. 12 Aar senere skrev Sergel i et af sine kuriøse franske Breve til Abildgaard, at han havde erfaret, at Thorvaldsen gjorde Lykke i Rom, hvad der ikke undrede ham, da Thorvaldsen alt i 1794 havde indlagt sig megen Fortjeneste. Til Slut tilføjer han: »Il vous doit le bonheur, de l'avoir mis dans la route qui mène vers le talant et du style«.

Til de to Relieffer, »Aarets Tider« og »Dagens Tider«, som Thorvaldsen ligeledes udførte til Arveprinsens Palæ efter Abildgaards Kompositioner, er Tegningerne ukendte. Som det let vil ses af Gengivelserne, er de begge holdt i en klassisk Stil, fra hvilken ethvert speciel malerisk Virkemiddel er udelukket. I dette Forhold anes Abildgaards særlige Indsats. Fra hans

Plan for Palæets Udsmykning var alt, hvad der duftede af Rococo banlyst. Det bliver derfor i høj Grad sandsynligt, at han har haft indgribende Andel i de tvende Relieffers Stil, medens hans Indflydelse paa Udførelsen maa have været minimal, stærkt præget, som den er, af Thorvaldsens Personlighed. Der er i disse Arbejder intet af det villede, som næsten altid

DAGENS TIDER

knytter sig til Abildgaards Kunst. Kompositionerne er saare lige til. »Aarets Tider« karakteriseres af fire Genier, der har taget hinanden i Haand og bevæger sig rundt i en fremadskridende Ring. »Dagens Tider« er ligeledes betegnet ved fire Genier, men disse iler kun fremad. Natten er forrest, tæt fulgt af Morgenen, som atter følges af Dagen med Straaleglorie om Hovedet, medens Aftenen afslutter Toget. Der er en egen mild Stemning over disse Arbejder; i al deres Stilfærdighed ejer de en mangetonende Harmoni. Til trods for at de har været ilde behandlede, overmalede og rensede, er de stadig bedaarende. En umiddelbar, naiv Personlighed har her, baaret paa Inspirationens lette Vinger, fundet et betagende Udtryk for sit Hjertes Uskyldighed. Mest fuldkommen er vel nok Karakteri-

stiken af »Dagens Tider«. Hver enkelt Skikkelse ejer en fuldgod Form. Over Natten, som gaar forrest, følende sig frem i Mørket, hviler en ubeskrivelig, nænsom Mystik; Morgenen

ABILDGAARD: PRIAMUS BØNFALDER AKILLES

skridter derimod frejdigt frem, fyldt af Livsmod. Middagen er betegnet ved Mennesket i sin fulde Kraft, medens Aftenen, der slutter Toget, rummer et Væld af Drøm og Poesi. Karakteri-

ABILDGAARD: AKILLES' DØD

stiken af Aarets Tider er ikke fuldt saa indgaaende; til Gengæld giver dette Relief et værdifuldt Indblik i Thorvaldsens alt dengang sjældent sikre Sans for Rytmen i en Bevægelse. Den Overlegenhed, hvormed det er lykkedes ham at gøre rede for

Dobbeltbevægelsen i den fremadskridende Runddans, er betegnende; mest typisk fremtræder denne Evne i den sidste af Genierne, der repræsenterer »Efteraaret«, og afslutter Kæden til venstre. Gennem Kroppens Drejning er det fremadskri-

SIDDENDE KVINDE

dende og sidegaaende klarlagt, medens det forvredne er undgaaet. Den Stilfærdighed og Naturlighed, som hører til Thorvaldsens dyrebareste Kunstneregenskaber, behersker disse Værker. Der er Slægtskab mellem »Dagens Tider« og hans vidtberømte »Natten«. Hvad her ligger i Puppe, har der faaet sit fuldendte Udtryk.

Hvor dybtgaaende Thorvaldsens Indsats er i disse Arbejder, træder overbevisende frem ved en Sammenligning mellem

»Dagens og Aarets Tider« og »Akilles Serien«s Malerier, der samtidig blev udført til Arveprinsens Palæ, enten af Abildgaard selv eller af en Medhjælper efter hans Komposition. De er malt graat i graat som Imitationer af Relieffer, og har været anvendt til Dørstykker. Som Exempler gengives »Priamus bønfalder Akilles« og »Akilles' Død«. Det ses let, hvorledes noget overdrevent theatralsk er traadt i Stedet for Thorvaldsens naturlige Ro. Hertil kommer, at Bevægelserne er uharmoniske, og, selv om en enkelt af Skikkelserne virker mere sluttet i sin Bygning, end Reglen er hos Abildgaard, saa kan disse dog ingenlunde kaldes velproportionerede.

Foruden de ovenfor anførte Arbejder fra Amalienborg, kan en lille Gruppe, en siddende Kvinde, som byder to Drenge at drikke, henføres til Abildgaards og Thorvaldsens Samarbejde. Efter en gammel Tradition i den Abildgaardske Slægt skal den være udført af Thorvaldsen direkte under Abildgaards Vejledning. Hvorom alting er, de Abildgaardske Svagheder er fremherskende. Kvindens Laar er eventyrlig lange og hendes Hænder unaturlig smaa. Disse og andre Særheder forvisker dog ikke Holdningens Ynde og Helhedens Højhed. Svagest er de to drikkende Drenge, der er paafaldende usikkert formet.

V

DE SIDSTE AAR FØR REJSEN

ANSØGER AKADEMIET OM REJSESTIPENDIUM. FØRER ET MUNTERT LIV. DYRKER MUSIK OG DANS. SVÆRMER FOR UNGE PIGER. VENNER OG BEKENDTE. HASTES KARAKTERISTIK AF THORVALDSEN SELVPORTRÆTTET. PORTRÆTBUSTER

Som alt fremhævet, tjener det Abildgaard til største Hæder, at han tidligt saa, hvad der boede i Thorvaldsen, og søgte at bane Vej for ham. Foruden at beskæftige sin unge Ven med Arbejder, der udviklede hans Evner, sørgede han for, at Kunstakademiet støttede ham pekuniært. Det er utvivlsomt paa Abildgaards Foranledning, at Thorvaldsen i December 1793, under Henvisning til den nylig erhvervede store Guldmedaille, ansøgte Akademiet om en Understøttelse paa 100 Rdl. og fik den tildelt. Aaret efter, i Januar 1795, indsendte han til samme høje Institution Relieffet »Numa hos Egeria« ledsaget af en Ansøgning om atter at faa tildelt 100 Rdl. Da denne Ansøgning er karakteristisk for Tiden og dens Stil, gengives den in extenso:

»Underdanigst Pro Memoria!

Herved har jeg den Ære at forestille Academiet et Stykke af mit seneste Arbeide, som forestiller Numa Pompilius's Samtale med Nymfen Egeria i sammes Grotte. At jeg ikke oftere i det forgangne Aar har haft den Ære at forevise Academiet noget af mit Arbeide, er ikke skeet af Mangel paa Flittighed, men fordi at jeg den meste Tid af Aaret har været beskæftiget med Arbeide paa Hans Kongelige Høihed, Arveprindsens Palais.

Jeg fordrister mig atter at ansøge det Høie Academie, at samme vilde have den Godhed for mig endnu i Aar at (lade mig) beholde den Pension, som blev mig tildeel i det forbi-

gangne Aar, da den vilde være mig en betydelig Hiælp til at kunde fortsætte mine Studeringer, tillige at jeg ved samme Hiælp kunde erhverve mig de Sprogkundskaber, uden hvilke ethvert Fremskridt er umuligt.

Underdanigst

THORVALDSEN.«

Hvem, der har hjulpet Thorvaldsen med at concipere denne Skrivelse, vides ikke. Det med Sprogkundskaberne røber Vennernes Pres, der iøvrigt ikke var helt forgæves. Som det senere vil ses, lærte Thorvaldsen inden Rejsen at forstaa og gøre sig forstaaelig paa Tysk. Resultatet af Ansøgningen blev det ønskede, samtidig med, at Akademiet gav ham Tilsagn om et Rejsestipendium, som næste Aar vilde blive ledigt. Endelig indgav Thorvaldsen d. 2. Novbr. 1795 Ansøgning om at faa det første ledige Rejsestipendium. Dette blev bevilget ham samme Dag med 400 Rdl. D. C. i 3 Aar med Tilføjelse om: »at han skulde tiltræde sin Reise, naar den reisende Artist, Gianelli, kom tilbage næste Aar, indtil hvilken Tid han endnu erholdt den Understøttelse, han hidtil havde nydt af Akademiet«.

I ydre Henseende formede de sidste Aar i Hjemmet sig særdeles gunstigt for Thorvaldsen. Han var befriet for det økonomiske Tryk, som havde formørket hans Barndom og første Ungdom. Alt tyder ogsaa paa, at han i denne Periode nød Livet i fulde Drag. Hans Livsmod udfoldede sig i hele sin Glans. Han dyrkede Musik, og elskede Dans. Ung, fyrig, saare skøn og kæmpestærk maa han have gjort stormende Lykke paa de mangfoldige Baller, han deltog i. Selv har han fortalt, at han kunde danse Nætter i Træk, og var han endelig saa træt, at han ikke kunde gaa over Gulvet, behøvede Musikken kun at spille op igen for at faa ham til at tage fat paa en frisk. Han var sværmerisk, let forelsket, og ikke for intet Barn af de galante Eventyrs Aarhundrede. Eros drev Gæk med ham og han med Eros. »Lad mig og høre lidt om dine smaa Kiærligheds

Historier«, skrev Vennen Jørgen West til ham, da han var i Rom. Han har utvivlsomt været noget af en Don Juan. Dog, stod Valget mellem Kvinden og Kunsten, bar den sidste ubetinget Prisen. Af en Jomfru Kurtzhals har han været saa be-

JOMFRU SOPHIE AMALIA KURTZHALS

taget, at han lod sig forlokke til at optræde som Digter; men ak, Pegasus var ham ikke venligsindet, smed ham hovedkuls i Grøften. Et Stambogsblad røber ham. En Genie bekranser en Sten, paa hvilken er indridset et Digt, der, saaledes som Figura udviser, nok tør betegnes som mindre lykkeligt formet. Jomfru Kurtzhals formaaede imidlertid ligesaa lidt som andre unge Piger at fastholde Thorvaldsen. Da han rejste til Italien,

havde han ganske vist, efter hvad han har fortalt Baronesse Stampe: »ligesom andre unge Mennesker paa den Alder en Kjæreste, som han havde danset med paa Baller.« Det var dog ikke Jomfru Kurtzhals, der var den udkaarne, men en ung Pige ved Navn Margrethe. Om denne unge Pige vides iøvrigt saare lidt. Egentlig forlovet med hende har Thorvaldsen neppe været. Gotskalk Thorvaldsen skriver et Par Gange med Varme om hende til Sønnen; og der foreligger Afskriften af et Brev, som hun ønskede at sende Thorvaldsen et Par Maaneder efter, at han var kommen til Rom. Selve Brevet leverede Margrethe til Gotskalk Thorvaldsen med Anmodning om at faa det videresendt. Men da det var skrevet med temmelig store Bogstaver paa et halvt Ark tykt Papir, foretrak den Gamle at afskrive det Ord for Ord, saaledes som følger:

»Gode Thorvaldsen! bliv ikke vred; jeg tager mig den Frihed, selv at skrive Dig, med hvilken Glæde jeg har modtaget Hilsen fra Dig. Det fornøier mig meget, at Du saa lykkelig er bleven sat paa Land. Gid Du der maa nyde Jorderiges største Glæde, det ønskes Dig af Din Veninde.

Din Brystnaal brillerer her; den er mig evig kiær. Jeg er frisk og rask; gid jeg maa spørge det samme fra Dig. Glæd mig med en Skrivelse, saa snart muligt. Intet videre dennegang. Lev bestandig lykkelig og fornøiet.

Din Tienerinde

MARGRETHE.«

Thorvaldsen var vennesæl. Blandt de mange, der stod ham nær, kan, foruden de tidligere anførte Kammerater Fritzsch, Probsthain, Grosch, Ulstrup og Tømrermester Jørgen West, tillige nævnes Arkitekterne Stanley, P. Friis og Schmidt, Medailløren Gianelli, Murmester West, hans gamle Tegnelærer Løfler, samt Digteren Haste og Brødrene Stephen og Carl Heger. Til den Kres af ældre Venner, som kom i hans Forældres Hjem hørte

Guldsmedemester Ferrini og Hustru, foruden Herrerne Snabel, Hammer, Primon og Henriksen. Endelig bør det ogsaa anføres, at Gotskalk Thorvaldsen stod i Forbindelse med flere af de Islændere, som havde slaaet sig ned i Kjøbenhavn, blandt hvilke den senere Professor Oluf Olufsen og den højtfortjente Konferensraad Jon Erikson.

STAMBOGSBLAD

I disse Aar var Thorvaldsen Medlem af et Par yndede Klubber — Borups Selskab og Harmonien. Herfra stammer sandsynligvis hans Bekendtskab med K. L. Rahbek, Professor Treschow, Abrahamson, Henrik Steffens og Skuespiller Rosing og Hustru.

Som Medlem af Borups Selskab paalaa det ham at tage aktiv Del i de Dilettantforestillinger, Selskabet opførte. Den eneste Gang Thorvaldsen forsøgte at opfylde denne sin Pligt, gik det galt. Skønt den ham tildelte Rolle, »Alcaden« i »Barberen i Sevilla«, kun er paa tre Replikker, tabte han ganske Mælet, da

han kom paa Scenen. Dette blev ham til nogen Men, idet hans mindre venligtsindede Samtidige deraf sluttede, at han hverken kunde læse eller skrive.

I Sind og Skind var Thorvaldsen en udpræget nordisk Type; blond af Lød og høj af Vækst. Angaaende Enkeltheder i hans Udseende og Væsen i denne Periode har Vennen Haste, den senere Toldinspektør i Svendborg, givet ret fyldig, om end noget oversvulmende Besked.

»Thorvaldsen var«, skriver Haste, »66 à 67 Tommer høj og skønt harmonisk bygget. Hans meget levende, lyseblaa Øjne var ikke store. Blikket var varmt, og paa hans herligt formede Pande aabenbaredes med Guddommens læseligste Skrift hans Slægtskab med det Højere, — det Højeste«. Endvidere berettes:« at Thorvaldsen var meget indesluttet i sig selv, ikke mistroisk, men forsigtig i sine Yttringer. Han talede Lidet, men hørte gjerne: begge Dele hidrørte fra hans faa Forkundskaber, som fra hans Videbegjerlighed. Hans sjeldne Beskedenhed forlod ham aldrig, men heller ikke hans Følelse af Selvstændighed. Egentlig Levemaade var ham fremmed; dertil var ikke hans Kreds; men en rigtig Takt besad han i højeste Grad. Han var blid, kunde ogsaa i godt Laug være munter, men aldrig overgiven«. Tilslut giver Haste en Karakteristik af Thorvaldsen som Kammerat: »Han var en ærlig Ven med Liv og Sjæl, fordrede Lidet, ventede Intet, men ydede Alt, hvad han evnede«. Endvidere meddeles det, at Thorvaldsen forstod Tysk, og kunde gøre sig forstaaelig derpaa, men at han ingenlunde talte det korrekt.

Som Helhed gør denne Karakteristik et tilforladeligt Indtryk. Den er nedskrevet 1824, omtrent 30 Aar efter, at Haste som ung havde færdedes sammen med Thorvaldsen, og fire Aar efter, at han havde opfrisket Bekendtskabet under Mesterens Besøg i Kjøbenhavn 1819—1820. De fleste af de indfangede Træk forblev ejendommelige for Thorvaldsen Livet igennem. Dette gælder hans sikre Takt, hans Beskedenhed, der ikke ude-

lukkede Selvhævdelse, hans Faamælthed, hans Videbegærlighed og endelig den Forsigtighed, bag hvilken hans Fjender anede Mistroiskhed, medens Vennerne fandt det uberettiget at betegne den paa en slig nedsættende Maade.

Hvad Haste derimod ikke har faaet frem er, at et lidenskabeligt Element i Thorvaldsens Natur til Tider har gjort sig stærkt gældende. Der var noget vulkansk i hans Væsen. Men det voldsomme og ubeherskede stod ham selv rent instinktivt imod; han søgte at nedkæmpe det. Dog langtfra altid med Held; vel kendte Fremmede ham i Almindelighed kun som den rolige Mand, men hans Elever og Medarbejdere fik i hans Manddom og Alderdom tit nok at mærke, hvordan Vreden kunde tage ham. En anden af Thorvaldsens fremtrædende Egenskaber har Haste heller ikke noteret; men det er rigtignok ogsaa en Egenskab, som vanskeligt lader sig betegne. At kalde den Verdensklogskab kommer vel nærmest, men er dog ikke helt udtømmende; thi bag hans Verdensklogskab skjulte sig en god Portion Skepsis. Dette bundede i noget mærkeligt spaltet i Thorvaldsens Natur. Medens han i sin Kunst Livet igennem forblev umiddelbar og ofte naiv, var han, ganske givet, ikke naiv Mand og Mand imellem. Han havde tidligt, under Hjemmets vanskelige Forhold, lært at være paa sin Post og bruge sin Omtanke. Hertil kom, at Uoverensstemmelserne mellem Forældrene maa have bidraget til at give ham et bedsk Syn paa Livet. Det er sikkert ogsaa i Kraft af en indgaaende Forstaaelse af Bertels Verdensklogskab eller om man vil Menneskekundskab, at Gotskalk Thorvaldsen i 1797 skrev til ham: »Lev for det Øvrige efter dit eget Godtbefindende, for jeg vil ei foreskrive Dig Leveregler, da jeg kender din Forstand«.

Thorvaldsen er hyppigt, iøvrigt ganske med Urette, bleven betegnet som en sorgløs Aladdin-Natur. Der faldt ganske vist, ikke mindst i hans Ungdom, mange Appelsiner i hans Turban. Men det skyldtes ikke rene Lykketræk, og sorgløs var han i hvert Fald ikke. Et Menneske, der har lidt Nød i en saa haard-

hændet Form som den, der mødte Thorvaldsen i hans Barndom, bærer Livet igennem Mærke deraf, og det bliver ikke Sorgløshedens. Vennen Haste fortæller ogsaa, hvorledes Thorvaldsen en Gang udtalte, at han ikke kunde forstaa, at et voksent Menneske kunde le. »Ja smile, det kan jeg begribe, men le!«

Aarsagen til, at Thorvaldsen saa ofte og saa vedholdende er bleven sammenstillet med Aladdin, maa sikkert for en stor Del søges i en nok saa ejendommelig og meget fremtrædende Egenskab hos ham. Han har utvivlsomt kunnet stille sig store Maal, men tavs som han var, holdt han dem for sig selv. Han har sikkert ogsaa kunnet lægge en Plan for, hvorledes han vilde naa sit Maal; men han undlod derfor ikke at vejre Forholdene. En stor Mand, selve Napoleon, skal have haft som Leveregel: at beregne, at vove og ikke lade sig binde af en forud lagt Plan, men bøje sig efter Omstændighederne, lade sig lede af dem. Drage Nytte af de mindste Tilfældigheder, saavel som af de største Begivenheder. Kun give sig i Kast med det mulige, men gøre alt, hvad der under de givne Forhold er muligt.

Har Thorvaldsen haft en Leveregel, maa den have været beslægtet med denne. Alt fra ung har han ejet en mærkelig Evne til at vente, til at se Tiden an, til at bøje sig efter Omstændighederne, til at lade Forholdene trække sig i Lave, til at gribe til i rette Øjeblik, og saa, naar Tiden var moden, udfolde en fænomenal Energi. Dette afventende er med Urette bleven opfattet som Dovenskab. Men den dovne er ikke parat til, naar Øjeblikket er der, at udvikle den vældige Energi, som Thorvaldsen var Herre over. Han havde i høj Grad Koncentrationens Naadegave, hvilken ingen, som skal drive det til noget betydeligt, kan undvære.

Den Maade, hvorpaa Thorvaldsen kom til Italien, er betegnende for hans Evne til at lade Forholdene ordne sig. Hans Venner var fulde af gode Raad for Rejsen og hjalp ham med at lægge Planer for den. Efter et særligt yndet Forslag lagdes

Turen over Wien, hvor Thorvaldsen under et længere Ophold skulde lære Italiensk. Nogen Bestemmelse blev dog ikke taget; og Vennerne har sikkert været rystede over Thorvaldsens Ubeslutsomhed. Men da den store Chance kom, da der tilbød sig

SELVPORTRÆT

Lejlighed for ham til at komme direkte til Italien med en dansk Orlogsfregat, var han rask nok til at bestemme sig.

Om hvorledes Thorvaldsen den Gang saa ud, naar han arbejdede i sin Kunst, giver et Selvportræt, en farvelagt Tegning, en ganske god Forestilling. Hans lange, fyldige Haar bølger frit ned ad Nakken, han er iført Slaabrok, det i hin Periode af Høje og Lave saa yndede Hjemmekostume. Piben, som han

holder i venstre Haand, fortæller, at det ikke var uden Grund, at han blev beskyldt for at være en fanatisk Røger. Samtidig røber det skarpe Blik, de klart tegnede Bryn og de smalle Læber om den faste Mund en ikke almindelig Energi.

Haarde og bløde Elementer har utvivlsomt præget Thorvaldsens Sind. De sidste træder navnlig frem i hans Kærlighed til

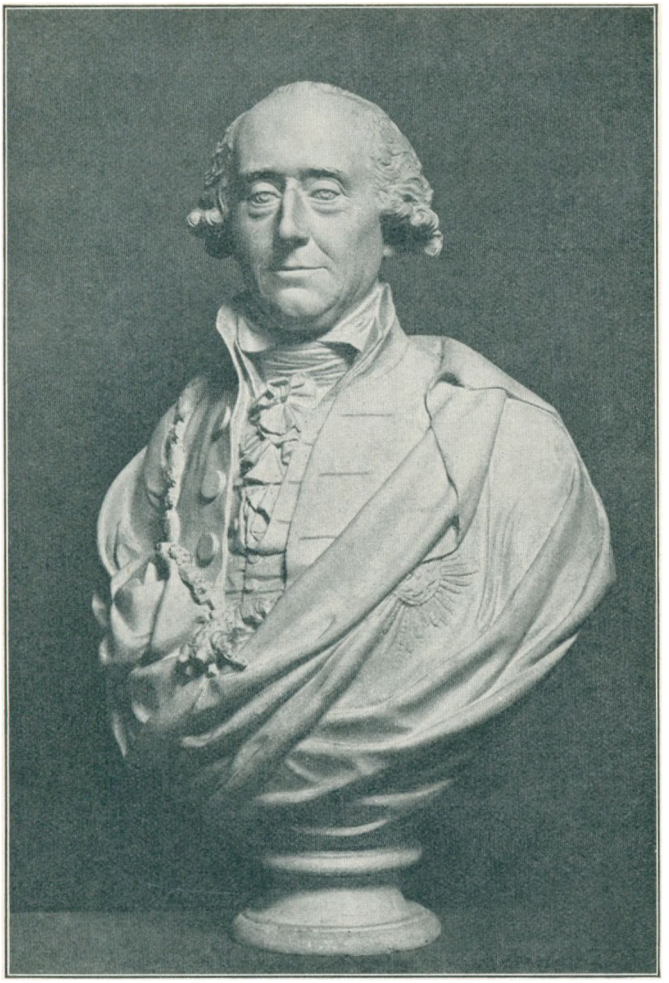

VENNER TIL GILDE HOS THORVALDSEN

Dyr. Ganske særligt elskede han Hunde. Fra han var ung, til han blev gammel, var en Hund altid hans trofaste Ledsager. En af de mest skattede var den føromtalte Primon, der vandt stor Anseelse i Vennernes Kreds ved at bide en uforskammet Kreditor.

Mærkeligt nok synes Thorvaldsen, trods sin udprægede Interesse for Portrætkunst, forinden Rejsen til Italien, ikke at have udført ret mange Portrætbuster; af kendte kun to, A. P. Bernstorffs og Thyge Rothes, af hvilke den sidstnævnte rimeligvis endda er omarbejdet i Italien. Meget taler dog for, at han desuden har modelleret Konferensraad Jon Erikson, Flaadebilledhugger Willerup og muligvis ogsaa en Buste af Struense; endelig er det ikke udelukket, at han allerede den Gang ogsaa kan have

udført Madam Höyers Buste, hvilken han, ligesom Bernstorffs og Rothes, huggede i Marmor under Opholdet i Rom. At han i det mindste har gennemført et af disse Arbejder, bekræftes af

A. P. BERNSTORFF

»Selvportrættet«, paa hvilket der er antydet én Buste, som i hvert Fald ikke er Bernstorffs og ej heller Rothes.

Bernstorffs Buste er sikkert den pompøseste, Thorvaldsen er Mester for. Ministeren bærer pudret Paryk med Pung og elegante Bukler, er dertil iført sin Hofdragt og smykket med Elefantordenens Kæde og Dannebrogsordenens Storkors. Det føles,

at han var den rigt udstyrede Mand, den fint dannede, og mangfoldigt facetterede Intelligens, det friske og glimrende Skud paa en ældgammel Stamme; og samtidigt et Menneske, der ikke mindst udmærkede sig ved Sindets Finhed og Hjertets Varme.

Bernstorff-Busten er ikke helt igennem et første Haands Arbejde. Da Thorvaldsen begyndte den, havde han aldrig set Bernstorff. Han anlagde den efter et Maleri af Jens Juel; da Arbejdet var skredet noget frem, uddybede han sin Opfattelse af Forbilledet ved at stille oppe i Kancellibygningens Korridor og dér iagttage Bernstorff, naar han passerede. Resultatet blev, trods alle Vanskeligheder, saa godt, at Grev Christian Reventlow, der sammen med Abildgaard havde tilskyndet Thorvaldsen til at gaa i Gang med dette Arbejde, blev ivrig for Sagen og bevægede Bernstorff til at unde den unge Kunstner et Par korte Seancer. Dette blev afgørende. Trods den knappe Tid lykkedes det Thorvaldsen at indfange og fastholde beaandede Træk og derved give Busten denne Pointe af noget straalende, som gør den til et værdigt Sidestykke til Sergels og andre af hin Tids geniale Billedhuggeres Portrætter. Skønt Originalen til Thorvaldsens Bernstorff-Buste er forsvunden, saaledes at den nu kun kendes i ret medtagne Afstøbninger, hævder den sig stolt, er i et og alt et sympatisk Barn af det galante 18de Aarhundrede.

Busten af Thyge Rothe er af en ganske anden Støbning. Den er udført paa Bestilling kort efter Rothes Død, paa Grundlag af en Dødsmaske. Dens Stil viser gennemgribende Paavirkning fra den gamle, romerske Portrætkunst, med dennes klare, stort anlagte Formbehandling, i hvilken Detaillerne ikke er udpenslede, men indoptagne i Hovedformerne, forlenende disse med en indre Rigdom. Det er det 19de Aarhundredes tidlige Portrætkunst, som her aabenbarer sig i en saa lødig Skikkelse, at det bliver et Spørgsmaal, om Forklaringen paa denne Foregribelse af Udviklingen ikke maa søges i, at Thorvaldsen, som

alt antydet, har omarbejdet den efter at være kommen til Rom. Iøvrigt har Thorvaldsen, saaledes som det ses paa Busten, der danner Baggrunden for det før omtalte Selvportræt, alt i denne Periode arbejdet paa at komme udenom de herskende Modefrisurer; saavel Parykken som det mere revolutionære, frit udslagne, lange Haar, er her udeladt.

VI

REJSEN TIL ITALIEN

FAAR TILLADELSE TIL AT FØLGE MED FREGATTEN »THETIS«. ANBEFALES TIL KAPTAJNEN, GENERALADJUDANT FISKER. FRU FISKER TAGER SIG AF HANS EKVIPERING. »THETIS«' OFFICERER OG CIVILE SEKRETÆR SCHMIDTS JOURNAL. KAPTAJN FISKERS OPFATTELSE AF THORVALDSEN. OPHOLDET PAA MALTA. THORVALDSEN FORLADER »THETIS«. REJSEN TIL PALERMO OG NEAPEL. THORVALDSENS DAGBOG. ANKOMMER TIL ROM D. 8. MARTS 1797

Medens Thorvaldsen arbejdede paa Bernstorffs Buste, blev Rejsen til Italien endelig fastslaaet.

Ved Grevens Mellemkomst fik Thorvaldsen, som alt anført, Tilladelse til at følge med Orlogsfregatten »Thetis« paa dens Togt til Middelhavet, naar den i Eftersommeren 1796 skulde konvojere et saakaldt Presentskib til Algier. Greven anbefalede desuden Thorvaldsen paa det varmeste til Fregattens Chef, Generaladjudant, Kaptajn Lorents Fisker. For at lære sin unge Passager nærmere at kende, indbød Kaptajnen ham et Par Gange ugentligt til Middag i sit Hjem. Thorvaldsens Trang til at gøre Gengæld fornægtede sig ikke ved denne Lejlighed. Han bragte Kaptajnen et Exemplar af sin Bernstorff-Buste og søgte, paa dette Tidspunkt, forgæves Lejlighed til at tegne den stærkt optagne Mands Portræt; først ombord blev der Stunder dertil. Med mere Held henvendte han sig til Fruen med en lignende Anmodning. Dog ogsaa her var Tiden knap. Men en Dag, da hun syltede Ribs, fik han Lov til at sidde paa Køkkenbordet og udføre sit Billede.

Fru Fisker fik Interesse for Thorvaldsen. J. M. Thiele, der har talt med hende om hendes Protegé, fortæller, at hun, efter at have konstateret, at den unge Kunstners Garderobe var i en miserabel Forfatning, sørgede for, at han blev forsvarligt ekviperet for den lange Sørejse; og af Kaptajnens Breve fra Rejsen

fremgaar det, at det har været hende magtpaaliggende at høre Nyt om den unge Mand.

Den 25. Juli 1796 bevilgede Kunstakademiet Thorvaldsen det første Kvartal af hans Rejsestipendium, og den 23. August samme Aar udfærdigedes hans Rejseinstruks, der var underskrevet af J. Juel, Abildgaard og Meyn, og havde følgende Ordlyd:

»Billedhugger, Hr. Thorvaldsen, som fra 1. Juli i d. A. nyder Academiets Reise-Stipendium, 400 Rdlr. aarlig, for det første i 3 Aar, for i Italien, særdeles i Rom, at erhverve sig ydermere Fuldkommenhed i sin Konst, paaligger det, hver siette Maaned efter hans Afreise, at underrette Academiet om sit Opholdssted, og efter at have nydt tvende Aars Stipendium, at indsende en Prøve af sin Fremgang i at arbeide i Marmor, eller en Afstøbning i Gips over et Marmor-Arbeide, han i denne Tid maatte have forfærdiget i Rom, og for Fremtiden hvert Aar, han endnu maatte blive udenlands, at indsende Prøver af sin Fremgang paa ovenmeldte Maade.«

Betegnende nok indskærpes det Thorvaldsen at uddanne sig i Marmorhugning, og holde Akademiet à jour med sin Fremgang paa dette Felt. Der toges derved med fast Haand om den alvorligste Svaghed i hans Uddannelse — hans Mangel paa Erfaring i at arbejde i haarde Materialer. Thorvaldsens Uddannelse havde her et Hul, som Professorerne saa kunde blive skæbnesvangert, og som det var dem magtpaaliggende at faa raadet Bod paa.

Snart efter Modtagelsen af denne Instruks nærmede Afrejsens Stund sig. Moderen græd; Vennerne derimod fejrede den bortdragende med Sang og Bægerklang ved en lille Fest paa Skydebanen.

Den 29. August gik Thorvaldsen ombord paa »Thetis«, der, den følgende Morgen Kl. 6 i klar Luft og i Bramsejlskuling, lettede Anker.

»Thetis«, der havde en Besætning paa 322 Mand, var en an-

seelig Fregat paa 40 Kanoner og 14 Haubitser. Officerskorpset bestod foruden af Chefen, af Næstkommanderende Claus Hvitfeld Blom, af Premierløjtnanterne Gerhard Sivers Bille og Lauritz Jensen Grove samt af Sekondløjtnanterne Andreas Christian Lütken, Johan Joachim Uldahl og Johan Christian Gustav Hohlenberg. Følgende saakaldte »Civile« var knyttede til Fregatten: Skibspræst Pavels, Overkirurg Hansen, Underkirurg Blankfort, Skibsproviantforvalter G. Rørby, Underproviantskriver Hassing og Skibssekretær H. A. Schmidt.

For Thorvaldsen kom Rejsen med »Thetis« til at danne en lykkelig Indledning til det betydningsfuldeste Afsnit af hans Liv, det fyrretyveaarige Ophold i Rom. Han, der aldrig havde vidst, hvad Ferie og Hvile var, fik ved denne Lejlighed prøvet begge saa grundigt, som ønskes kunde. Dertil kom, at for den søstærke Thorvaldsen kunde intet være mere styrkende for Sjæl og Legeme end denne lange Sørejse. Livet om Bord har sin egen Charme, trods sin absolute Regelmæssighed er det overdaadigt rigt paa Afveksling; Vejr og Vind gør sit dertil. Thorvaldsen fik aandeligt og legemligt hvilet ud, blev samtidig forfrisket og beriget ved at leve Livet under nye og mærkelige Forhold og i fortræffeligt Selskab. Hans hjertevindende Egenskaber banede Vej for ham; han kom udmærket ud af det med sine Skibsfæller, baade Officererne og de »Civile«.

Om »Thetis«' Sejlads, medens Thorvaldsen fulgte den, vides god Besked. Skibssekretæren H. A. Schmidt førte til sin egen og sine Venners Fornøjelse en Journal, som han forærede Thorvaldsen, da denne forlod Fregatten.

Sekretær Schmidt har ikke været nogen aandfuld Mand eller fin Iagttager. Dog giver de Fakta, som han med sin sirlige Haandskrift har fæstnet til Papiret, et ikke ueffent Indblik i, hvor bevæget en lang Sørejse kunde forme sig for et neutralt Skib i hine urolige Tider, da Krigene rasede til Lands og til Vands. Mangfoldige Gange maatte Fregatten gøre klart Skib og med et Par skarpe Skud minde om, at den var parat til at

bide fra sig. Haardt Vejr vekslede med bliden Bør, og Kulde, Regn, Taage og Slud med Varme og Sol. Turen over Nordsøen var stormfuld; under en trerebet Merssejlskuling tog Fregatten en saadan Overhaling, at Arkeliet kom til at staa

KAPTAJN LORENTS FISKER

under Vand. Til Gengæld forløb Sejlladsen langs Portugals og Spaniens Kyster under gunstige Forhold. Da Gibraltar og Abebjærget var passeret, følte ret Sydens Herlighed, i »milde Luftninger strømmede dens Vellugt ud over Havet«. Normalt gled Livet sin regelmæssige Gang. Paa den senere Del af Rejsen noterede Schmidt Dag ud og Dag ind: »Om Morgenen Kl. 4 gik Reveillen, Kl. 8 trak Vagten, om Aftenen Kl. 8 gik Tappenstreg.«

Ogsaa i Flaadens haarde Mandstugt, med dens barbariske

Straffe, fik Thorvaldsen Indblik. En Menig dømtes til Bøjen i ti Timer og derefter til Pælen, ved hvilken han »benaadedes« med 38 Slag Tamp.

Efter at have været til Søs i 6 Uger, kastede Fregatten Anker paa Malagas Red. Et to Dages Ophold ved denne By blev en festlig Oplevelse. Den danske Konsul tog sig af Skibets Officerer og »Civile«. Blandt andet overværedes en Theaterforestilling, i hvilken der optraadte en underskøn Sangerinde, »La Gracieuse«, som tog de Danskes Hjerter med Storm. Et Lykketræf lod Officerer og Civile møde den unge Dame den næste Dag paa en Café. Og det var vel sagtens hende, der var Skyld i, at Thorvaldsen fik sig en kraftig Hjerteforkølelse. Da han i 1838 atter passerede Spaniens Kyster, paa Hjemrejsen med Fregatten »Rota«, fortalte han sine Skibsfæller om sin Forelskelse i en dejlig Spanierinde.

Rejsen fra Malaga til Algier gik glat. Presentskibet blev afleveret, og »Thetis« sejlede til Malta. Her gik det mindre glat. Malteserridderne fordrede, at Fregatten skulde ligge 40 Dage i Karantæne, fordi den kom fra det pestbefængte Algier. Der førtes endeløse Forhandlinger om at slippe paa billigere Vilkaar. Da alt i saa Henseende glippede, bestemte Chefen sig, efter 9 Dages Ophold i La Valettas Havn, til at sejle til Tripolis, hvor det paahvilede ham at faa afsluttet en ny Traktat med Paschaen.

Det blev Rejsens mest dramatiske Episode. Paschaen, der havde banet sig Vej til Tronen gennem Fader- og Brodermord, var hverken til at hugge eller stikke i. For at lade de danske Handelsskibe, der kom indenfor hans Rækkevidde, i Fred, forlangte han sig »Thetis« udleveret og dertil en aarlig Kendelse paa 300,000 spanske Piastre.

Medens Forhandlingerne stod paa, kom det til at se alvorligt ud for Fregatten. Kort efter at Travallie Sluppen med en Del Officerer og Civile, der havde ledsaget Chefen i Land, var kommen tilbage, røg en orkanagtig Storm op. Ankeret maatte

kappes, og »Thetis« fik et flere Dages drøjt Kryds, under hvilket den, under et uhyre Pres af sine Undersejl, arbejdede saa haardt i den overhændige Søgang, at den kom til at lække stærkt. Saalænge Stormen rasede, maatte Pumperne gaa Dag og Nat for at holde den læns. Alt klaredes dog, og da »Thetis«

FRU CHARLOTTE AMALIE FISKER, F. KOFOED

efter 7 Dages Forløb kom tilbage til Tripolis' Rhed, var den endog saa heldig at genfinde sit Anker. Kort efter kom Chefen ombord, og den danske Konsul fulgte med. Forhandlingerne med Paschaen var bristede. Der var nu intet andet at gøre end at sejle til Malta, og gennemgaa en resterende 20 Dages Karantæne. Da denne var overstaaet den 18. December, nærmede Thorvaldsens Ophold ombord sig sin Afslutning. Inden Fregatten afsejlede, har han en Tid boet i Land under gunstige Forhold. En dansk Oppasser fulgte med, og 44 Aar senere

mindede denne Thorvaldsen om: »at han havde den Ære at opvarte Conferentsraaden, som tilligemed Chefen blev indlogeret hos Commandeuren af Malta«.

Om Thorvaldsen selv har Sekretær Schmidt saa godt som intet bogført, han nævner hans Navn ialt 4 Gange, og skriver den 16. December: »I Dag beviste Thorvaldsen mig det Venskab til en Erindring om ham at male mit Portrait, hvori han er en stor Mester«.

Strax efter at Karantainen var afsluttet, blev »Thetis« aftaklet og kølhalet. Under den før omtalte orkanagtige Storm, den haardeste Tripolitanerne mindedes i de sidste 25 Aar, var den bleven saa medtaget, at den maatte kalfatres baade inden- og udenbords. I Midten af Januar var den atter sejlklar. Den 16. s. M. tog Thorvaldsen hjertelig Afsked med sine mange Venner paa Fregatten, som den nævnte Dag atter gik til Søs.

Om Thorvaldsens Liv under Rejsen med »Thetis« og under Opholdet paa Malta sammen med Chefen er der kun bevaret faa og spredte Træk. De eneste virkelig værdifulde skyldes Kaptajn Fisker, »Generalen«, som han i Almindelighed kaldtes af sine Underordnede ombord.

Den 26. Oktober 1796 skrev han til sin Hustru: »Thorvaldsen lader sine Forældre hilse, da han ikke selv gider skrive; — — — han gider heller ikke lære Sprog, som Præsten (Pavels) og jeg have tilbudt at lære ham. Men han vil endelig male mig i Miniatur, da Du ønsker det til en Prætention«.

Den 7de Nvbr. skriver han i Tilslutning hertil: »Thorvaldsen har atter malet mig om, og Alle her ombord sige, at det ligner mig uforskammet. Han har ligeledes malet Dig i det Smaa, som Du var i dit 18de Aar, til at bære i en Brystnaal. — Vi sejle til Tripolis. Thorvaldsen følger med.«

Den 5te December indsendte Kaptajn Fisker fra Malta Beretning til Admiralitets- og Commissariats-Collegiet i Kjøbenhavn; i et vedlagt Brev fortæller han Hustruen om Begivenhederne i Tripolis og giver samtidigt et ganske lille Indblik i

Livet ombord under Karantænen. »Det var vel, at Ingen fra Skibet blev tilbage i Tripolis, hvor jeg alene stod tilbage i 7 Dage, da Fregatten i Uveir maatte flygte. Thorvaldsen og Doctoren vilde gierne blevet iland. Thorvaldsen beder hilse sine

SKIBSPROVIANTFORVALTER RØRBY

Forældre. — Thorvaldsen, der holder meget af Kage, seer saa glad til det store Sølvfad, der sendes mig hver Morgen ombord med veludspekkede Kager fra den gamle Abbedisse i Klosteret, der har pleiet mig som Barn i mit 6te Aar, da jeg var her med min Fader.«

Skønt Kaptajn Fisker, som det ses af den sidstanførte Bemærkning, ikke kunde lade være med at holde af Thorvaldsen, kunde hans Taalmodighed dog være lige ved at briste. Et

Hjærtesuk af 23de December i et Brev til Hustruen røber ham: »Thorvaldsen vil ikke forlade Skibet; jeg tænker jeg kommer til at bringe ham tilbage til Dannemark. Han tænker kun paa at sove og at spørge om, hvad vi skal have til Middag.«

Endelig bristede Taalmodigheden. I et Brev, som han den 29de December sendte til sit Hjem, gav han Thorvaldsen følgende Salut: »Thorvaldsen er her endnu, men begynder nu endelig at søge en Lejlighed til Rom. Han er vel, det kan Du lade hans gamle Forældre vide. Hvorledes det vil gaa ham, det maa Himlen vide! Han er saa luud doven, at han ikke selv har giddet skrive, har aldrig ombord villet lære et Ord Sprog. Jeg har besluttet, at sende ham til vores Gesandt i Neapel og lade ham besørge ham videre til Rom. Den Herre har 400 Rdlr. om Aaret, og, Gud hjælpe ham selv! han holder Hund, snuer hele Formiddagen og spørger og sørger bestandig for Magelighed og Lækkerhed. Men alle her ombord holde af ham, da han er en godmodig Person.«

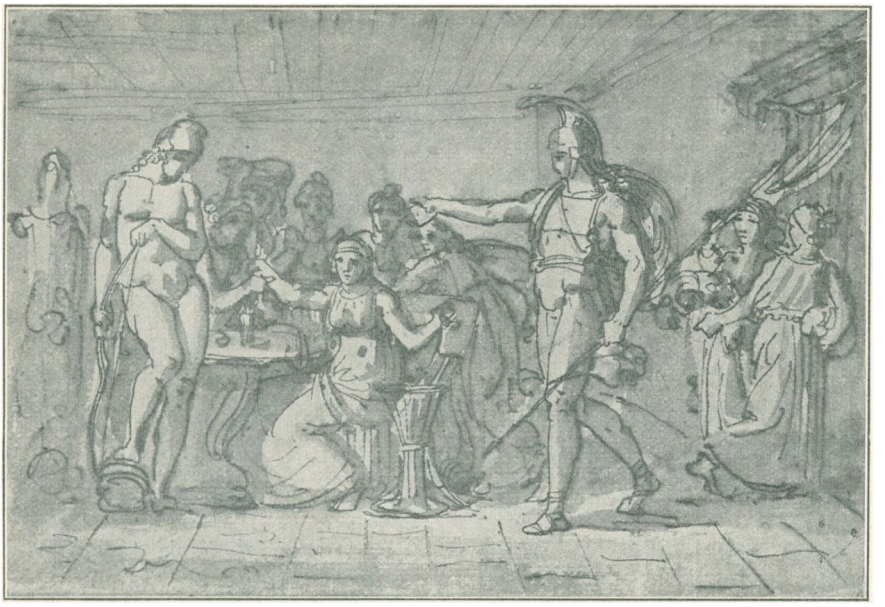
Den 1ste Marts 1797 underretter Kaptajnen sin Hustru om, at Thorvaldsen nu er i Rom: »Gud være med ham! Han er en skikkelig Mand men en doven Hund! Hils hans Forældre.«

Som bekendt, var Meddelelsen om Thorvaldsens Ankomst til Rom noget forhastet, den indtraf først en Uge efter Brevets Dato.

Om at Kaptajn Fiskers Iagttagelser, Thorvaldsen vedrørende, er rigtige nok, kan der ikke disputeres. Thorvaldsen har sikkert drevet den frygteligt af ombord; hans Afsky for Læsning og skriftligt Arbejde er kendt nok; han er gledet ind i den mærkelige Tummerum, som lader Tiden flyve med en vidunderlig Hast for de raske Passagerer, som paa en længere Sørejse gaar og bestiller ingen Ting, som fanges af Livets Regelmæssighed, og for hvem Maaltiderne kommer til at spille en fænomenal Rolle.

Men er Kaptajn Fiskers Iagttagelser rigtige nok, er de Slutninger, han drager af dem, det ganske sikkert ikke. Thorvald-

sen var hverken dvask eller doven; da han havde forladt »Thetis«, godtgjorde han til fulde, at han udmærket kunde klare sig. Det vilde dog være Uret at laste Kaptajnen for dette Fejlsyn. Ud fra hans Forudsætninger vilde det være det rene Snobberi, om han havde givet sig til at undskylde Thorvaldsens Ugidelighed. Men kan Kaptajnen paa den anden Side hel-

HEKTOR HAANER PARIS

ler ikke roses for sin fejlagtige Dom, saa har han til Gengæld Krav paa at æres for den uforanderlige Troskab, hvormed han tog sig af den unge Kunstner, hvis Levevis var ham usympatisk.

Det, som Kaptajnen ikke forstod, var, at Thorvaldsen havde en vidunderlig Ferie om Bord. Hvad der foregik i ham, kan vanskeligt gives Udtryk. Der var utvivlsomt noget værdifuldt, som fik Fred til at vokse i ham; hans Modtagelighed, saavel som hans aandelige og legemlige Styrke øgedes i al Stilhed. Helt paa den lade Side laa han nu heller ikke. Han tegnede Portrætter. Foruden Kaptajnens i hvert Fald flere af Officerernes og en Del af de Civiles. Blandt disse, et af hans aller-

bedste, Proviantforvalter Rørbys. Skønt Formatet, som sædvanligt, kun er lille, er der en Storhed i Opfattelsen og en Sikkerhed i Udførelsen, som gør det til et Mesterværk.

Thorvaldsens Fantasi var samtidig i Sving. En Komposition, som han tegnede i Sekretær Schmidts Journal, fortæller derom. Over Motivet »Hektor, der haaner Paris for hans Veghed« har han bygget en livfuld Skildring af den Ravage, som Hektors Tilsynekomst i Helenas Fruerstue foraarsagede.

* * *

Det blev drøjt for Thorvaldsen at sige Farvel til Fregatten. Han holdt af Skibet, af Livet og af Menneskene der ombord. Muntert kan det heller ikke have været for ham at staa mutters ene paa en fremmed Kyst, seende en usikker Fremtid i Møde. Iøvrigt havde Adskillelsen fra Fregatten en ejendommelig Virkning paa ham. Han greb det Værktøj, som Livet igennem blev ham noget af det mest utiltalende, nemlig Skriveredskaberne. Han gav sig til at føre Dagbog. Den 18de December havde han gjort et Tilløb dertil, men straks opgivet det igen. Nu blev det til Alvor. En Maaned, fra den 16de Januar til 17de Februar 1797, drev han den Sport. Men saa maa han vel have genfundet sig selv, og det var Slut med den for ham saa unaturlige Virksomhed.

Selve Dagbogen viser først og fremmest, at Thorvaldsen, da han var kommen over den første Sorg ved Adskillelsen fra Kammeraterne, var vaagen nok. Tidligt og sildigt var han paa Benene, brugte Øjnene og udnyttede i stor Udstrækning sin Evne til at komme godt ud af det med Folk, ikke mindst de jevne. Han var yderst interesseret i den Kunst, antik og moderne, han mødte paa sin Vej, og var hurtig til at danne sig en Mening om dens Værdi. Dagbogen er iøvrigt nærmest ulæselig. Skriften er ganske smuk og smukt anbragt paa Siden, særlig bemærkelsesværdig er de fast formede Linier med deres

indbyrdes nøjagtig ens Afstand. De første Sider er skrevet med Blæk og med langt større Omhu end de sidste. Fra den 25de Januar har han kun benyttet Blyant. Fra den 2den Februar bliver Skriften mere og mere jasket. Thorvaldsens Skønhedssans præger dog Helheden. Men med sin betingede Skønhed forener Skriften ikke Tydelighed; hertil kommer, at Ortografien er haabløs; Tydningen bliver derfor hyppigt Gætteværk. Ved det efterfølgende Aftryk er Thieles Udtydning sammenholdt med en af cand. phil. D. E. Rugaard foretaget Afskrift, som er korrigeret af Ingeniør V. Marstrand. I Tvivlstilfælde er Originalen, som Regel uden Held, bleven raadspurgt. Da Thieles Skrivemaade ligger den paagældende Tid nærmest, er den bleven benyttet. Foruden Dagbogen gengives ogsaa det før omtalte første Forsøg i denne Retning.

»Søndag 18. December. En saa deilig Morgenstund, man kunde tænke sig, bebudede os idag Reenhed (for Pestsmitte) og Frihed. Det er ikke fuldt saa koldt som en smuk Efteraarsmorgen i Høstens Tid hos os. Den samme Chevallier, som førstegang, vi kom til Maltha, forkyndte os vor 40 Dages Quarantaine, kom idag Kl. 8 med en af sine Colléger ombord. Han var der neppe førend syv Baade med Musikanter af alle Slags leirede sig paa Vandet under Kahytten og gav os ventelig af de skiønneste Sager, de kunde frembringe; — skiønt var det vel ikke, dog heller ei saa slet. Men denne deilige Morgenstund, det Nye, det tilsyneladende Had og Frygt hos Maltheserne, forandret til Venskab og Fortrolighed; — men fremfor Alt — det gamle Ideale om italiensk Musik i Baade paa Vandet, her paa nogen Maade realiseret, giorde det til den lifligste Musik i mine Øren, skiøndt det meest var Serenadespil, som vel just ikke blev anvendt paa rette Sted og Tid.

Capt. Blom og Lieutnant Grove bleve siden alene ombord, da Chefen med de øvrige Officerer gik først ombord paa det Malthesiske Orlogsskib, derfra iland og giorde Visit hos Ordenens Hoved, Gran Maestro, og spiste hos Consulen. Vores

Marseillanske Coffardicapitain har idag forladt os, for at blive iland, og derfra at gaae hjem til sit Frankrig. Der blev nu varpet op mellem adskillige Skibe til Pladsen, hvor vi skulle ligge og kiølhales. — —«

DAGBOGEN

»Malta,

d. 16de Januar. Om Eftermiddagen Kl. 5 tog jeg fra Fregatten, som gik fra Maltha til Tripolis. Det smertede mig at sidde i Baaden og see den gaa fra mig. Jeg havde ondt ved at skiule min Graad for Viceconsulen, som sad i Baaden tilligemed Piloten og en Anden, som jeg ikke kiendte. Jeg kom iland, og Piloten viste mig til min Capitain for Speronaren (et Kystfartøj), som jeg skal gaa med. Han kom strax hiem; han vilde trøste mig, da han saae, jeg var bedrøvet og sagde: non fors! (sic). Jeg spiste hos (ham) til Aften, og siden viste han mig, hvor jeg skulde ligge, som var ret godt.

17. Jeg lagde mig og faldt endeligen i Søvn. Min Vært kom og vaagnede mig, og Hektor. Han favnede mig og kyssede mig. Jeg gik ud og kom til Speronaren, for at tage noget Reent paa, og gik derfra til den danske Brig, for at tale med Capitainen; men han var ikke ombord. Jeg gik hiem, og paa Veien var Hektor lystig og giorde Jagt paa nogle Geder, som sprang omkring og rev en Pige om, som havde et Barn paa Armen, men det fik ikke nogen Skade. Siden rev den en Dreng overende, som man lo af.

18. Idag sov jeg saalænge som muligt, for at gjøre Dagen kort. Jeg gik ud til Speronaren og derfra til Briggen og traf Capitainen iland. Han sagde, der var kommen en dansk Brig igaar. Han bad mig, om jeg vilde følge med, han vilde tale med Capitainen. Jeg lod mig sætte over, men han var tagen iland, hvor vi traf ham paa Toldboden. Det lod til at være en skikkelig Mand. Den forløbne Tydsker var allerede hos ham. Vi gik sammen til et Kaffehus og drak en Kop Chokolade. De

gik derpaa til et Billard, hvor jeg gik fra dem og gik til François og røg en Pibe Tobak og gik hiem og spiste til Middag. I Eftermiddag bliver jeg inde, for det seer ud til godt Veir.

Der blev ikke noget af (at sejle) i Aften, men i Morgen, sagde han, det skulde blive, for det klarede op i den Ende, hvor han vilde have det.

(Under Reisen paa Speronaren har Thorvaldsen ikke skrevet i sin Dagbog).

Mandagen den 23de om Eftermiddagen Kl. 18½ slet kom Speronaren til Palermo. Jeg gik iland og viste mit Pas og gik derfra lidt om i Byen til det blev mørkt, og til Fartøiet og sov.

24de. Om Morgenen gik Capitainen og jeg til Mathé, en Banqueur, som jeg havde et Brev til fra Consulen i Maltha.

25de. Om Morgenen kom jeg efter Aftale, og han kom siden efter. Han og Fuldmægtigen gik med mig til et Palads, som der var endeel Malerier af Rubens, men Broderen, der havde Nøglen, var i Napoli. Vi gik derfra i en Kirke, og den var nylig malet af en Sicilianer, som hed Vincenzo Manno; han havde malet Plafonden, som var ret smuk. Der var ogsaa andre gode Malerier og et Monument, som var godt. Vi gik derfra til Manno, det var en artig Mand, og saae hans Maleri: en bedende Magdalene, som var ret god. Det kom paa Tale om Academiet, som han lovede mig, jeg skulde faae see iaften. Jeg kom da, som han klædte sig paa; han havde heel Krigers Uniform paa, som ham var blevet givet af Stormesteren, for det han havde malet en Kirke. Han gik med os til Academiet, som bestod i 3 Classer; jeg saae Modellen, som ikke var god; jeg gik derfra til Baaden.

26de. Om Morgenen gik jeg ud og traf min Tolk hos Mathé; vi gik med den Chevallier, som er kommen fra Maltha tilligemed mig, og spadsere. Vi kom til Cathedralkirken, som er under Arbeide, saae tillige et Billedhugger Værksted; der stod

nogle Figurer, som var færdige, hvoraf jeg saae kun een, som var meget slet. Jeg kom omkring i andre Kirker om Aftenen paa Opera, som var godt; der var 2 à 3, som sang fortræffeligt.

27de. Idag kom jeg i den store Gade og traf den, som gaaer om med mig. Han fortalte mig, at jeg kom til at reise idag, som glædede mig meget. Vi gik derfra op til Manno; jeg bad ham, om der var noget, han vilde recommandere mig at see, som han lovede mig. Jeg kom til ham om Eftermiddagen, og istedetfor at vise mig om, gav han mig en Recommandation til hans Broder, som var nok saa godt. Iaften skal jeg ligge paa Paquetten, som skal gaa. Om Aftenen kom jeg med stor Besvær ombord. Der var en Vrimmel af Passagerer, saa, dersom jeg (ikke) havde haft den gode Mand, saa havde jeg ikke kommet ombord. Der var saadan Støi, saa jeg kunne ikke forstaa et Ord deraf; jeg kom og fik mit Tøi lagt ned i Lasten til en Oppasser og (laa) i hans Køie. Vi kom ikke til at seile i Nat; jeg var saa kied af den Sværm.

Løverdag, d. 28de gik Paquetten om Morgenen Kl. 7 tilligemed den Neapolitanske Fregat, som skulde convoiere den for Tyrkerne. Det var godt Veir; da vi kom udenfor, nogle Miil fra Palermo, blev Vinden contrarig, og Fregatten og et stort Skib gav Signal til at vende om, men Capitainen Signal derpaa; men som de stod og talede, blev Vinden bedre. Jeg har her den bedste Leilighed til at tænke paa Fregatten Thetis. Her gaar den Neapolitanske Fregat ved Siden af Paquetten; der staar jeg og erindrer mig min forrige Reise.

Den anden Dag vilde de faae Napoli at see, da de kun vare en 80 Mile derfra. Om Morgenen kunde vi see Land, og det godt, og inden Aften, tænker jeg, vi komme til Napoli. Jeg begynder at finde mig bedre i dette Kommers end som før; der er nogle smukke Fruentimmer, og den smukkeste taler Tydsk. Der er ellers nogle Gavtyve, som har et fælt Fysionomi. Der er Børn, gamle Kjærlinger og andet saadant Gods. Man siger, jeg skal betale for min Hund, som knap kan faae saamegen

Plads, han kan ligge paa, for bare Passagerer; de ere stuvede i Lasten som salte Sild. Kl. 10 kastede de Anker paa Neapels Rhed.

Om Onsdagen d. 1ste Februarius stod jeg og klædte mig paa Kl. 7. Der var ligesaadan Maes med at komme iland, som der var, at komme ombord. Jeg gik iland, og der kom En og spurgte mig, om jeg vilde have nogen Tiener, men hvortil jeg svarede Nei, men bad, han vilde vise mig til (Albergo?) Piazza francese, som han og giorde; men han sagde, han vilde vise mig til et bedre, dette var fattigt; det saae det og ud til. Vi gik i mange Gader og kom til et Tracteurhuus, hvor han akorderede for 4 Carliner om Dagen, 2 for at sove, og 2 for at spise. Jeg var tilfreds, at jeg have noget at spise, da jeg er saa sulten, som Nogen kan være. Nu kom der Bud op til mig, om jeg vilde spise. Jeg gik da ned, og der sad en Hoben Folk, Officerer og Præster. Det var meget slet og svinsk, min Hund spiste det meste, hvor sulten jeg (end) var. Skal dette være det bedste (Tracteurhuus) saa Gud hielpe de daarlige.

Jeg tør snart ikke gaa ud, for jeg er bange for, at jeg ikke skal finde hiem igjen. Endelig vovede jeg at gaa ud og tog mit Mærke paa Huset og paa Gaderne, som jeg gik igiennem, og saae paa Veien en Kirke og Æreport med en smuk Plafond. Jeg gik til Paquetten, for at faae mit Tøi. Da jeg kom ombord og vilde (— —), blev der fordret paa en ubeskeden Maade 12 Carliner, som jeg betalte. Der stod en Baad ved Skibet, som skulde visitere, og saae, der var Bøger; de skulde visiteres iland, hvor de bleve tagne fra mig og skulde formodentlig læses igiennem, for at see, om der ikke var nogle aristokratiske Bøger iblandt. Jeg blev meget fortrydelig derover, da det var slet Veir; imorgen skulde jeg faae dem igjen.

Den (2den) Febr. klædte jeg mig paa, for at gaa til Ministeren. Jeg gik først til Visiteuren, for at faae mine Bøger. Men han sagde, jeg fik dem ikke førend paa Mandag. Jeg gik derfra til mit Logis, for at faae En til at vise mig (Vei), hvor jeg

fik en gammel Kiærling, som heller ikke vidste, hvor det var, men spurgte sig for hos en Glashandler. Han kunde tale Tydsk, som jeg troer at alle Glashandlere kan. Han vidste ikke heller ret, hvor det var. Den gamle Betler maatte da spørge sig for. Inden jeg kom til Ministeren, havde jeg Tre Veiledere, som skulde vise mig til Huset.

Jeg kom til ham og tydskede med en Tiener, som sagde, han spiste. Jeg vilde nødig gaa med uforrettet (Sag) tilbage, men bad, han vilde melde mig, som han og giorde. Ministeren kom ud, og talede mig til paa Fransk, som jeg svarede paa Dansk, som han snart havde glemt. Jeg gav ham Brevet og fortalte ham, hvorledes det var gaaet mig ved Toldboden med mine Bøger. Han sagde, det var gaaet ham ligesaadan med en Calender, som havde ligget i 6 Maaneder. Jeg sagde, vilde de beholde mine saalænge, saa kom de til at beholde dem. Han bad mig, jeg vilde give ham en Fortegnelse paa dem, saa kunde han skaffe dem. Han undskyldte, han ikke kunde tale med mig længer, men han vilde have den Fornøielse at tale med mig i Overmorgen, om jeg vilde spise hos ham til Middag; gik derfra tilbage igennem den store Allee (Villa Reale?); hvor der stod en Gruppe af Marmor (den farnesiske Tyr?). Jeg gik hiem og røgede mig en Pibe Tobak og vilde gaa paa Opera. Jeg gik til Glashandleren og bad, han vilde vise mig, hvor Comediehuset var. Han sagde, der ikke blev spillet paa det store (Theater), førend at Prinsessen kom til Neapolis, og da skulde der være stor Stats. Jeg kom saa til Comediehuset og fik en Billet for 4 Carliner. Det var ret smukt at høre den Sang, som jeg hører her er fortræffelig, men jeg længtes dog for at komme hiem, da Klokken den var mange. Da det var forbi, løb jeg hiem og traf dem oppe. Det glædede mig meget, da det havde været en stor Uleilighed for mig, at faae et andet Logis saa silde. Da jeg kom ind, fik jeg lidt at spise.

2. Febr. Da jeg gik omkring og saae endeel Kirker og Huse og fandt Heliodorus, som røvede Skatkammeret i Jerusalem.

3. Spiste jeg hos Ministeren og giorde Bekiendskab med Professor Tischbein og Grev (— —) som bad mig komme til sig i Morgen, saa vilde han vise mig om.

4. Jeg kom om Morgenen og traf ham ikke hiemme, men en af hans Skolarer, som ogsaa talede Tydsk. Jeg saae hans Malerier og endeel af hans Tegninger, som var ret godt. Han kom hjem og han bad En vise mig om i »alle Studii«.

Jeg kom først ind i (et) Billedhugger Værksted, hvor der var mange smukke Ting, jeg saae en Copi der; og andre store Figurer af Marmor. Jeg gik derfra hen paa et andet Sted, hvor der var mange Antiker, den store Herkules med mange flere. Det var saa koldt, at jeg ikke kunde opholde mig længe, men imorgen tager jeg min Kavai med. Naar det bliver opsat, saa vil det ikke have sin Mage i hele Verden.

I Eftermiddag gik jeg ud og spadsere, og traf den Kiøbmand, som bad mig ind i sin Boutik; han bad mig spise hos sig imorgen Middag. Han vilde komme til mig imorgen tidlig og spadsere med mig og vise mig omkring; jeg gik derfra og lidt om i Gaderne; der kom en tydsk Officer og talede med mig og sagde mig adskilligt om Huse og Paladser. Med et kom en Dreng og spurgte mig, om jeg vilde have nogle Smaapiger. Jeg spurgte Tydskeren, hvad han sagde, og han gav ham en paa Øret.

(Den 5te Febr.) Idag kom den tydske Glashandler til mig, og vi gik sammen og saae endeel Kirker og den Kirke med de mange Marmorfigurer og Kathedralkirken og derfra hiem og spiste; vi gik sammen ud paa Landet og saae endeel af de Figurer, som ere opgravede paa Lystslottet jeg saae de to ridende Figurer, som ere fortræffelige. Vi gik sammen ind, og der var Illumination for den Keiserlige Prindsesses Ankomst.

Idag (d. 6te) gik jeg til Ministeren, for at see Billedgaleriet, men traf ham ikke hiemme. Jeg gik derfra op til Toldboden, for at faae mine Bøger, som jeg og fik, og derfra til Tischbein, og han var gaaet ud med Ministeren til Galeriet; jeg bad, at

En vilde følge med mig. Jeg kom til, just som de gik, og fik ikke meget at see. Der blev talt med ham, som viser Folk om, at han vilde vise mig en anden Dag, som han lovede. Jeg gik derfra til »alle Studii« og saae Antikerne igiennem og derfra hiem. Jeg gik paa Opera; de havde den samme, som de spillede sidst.

D. 7. Idag saae jeg Capo di Monte, og Hr. Andrea var saa god at vise mig omkring. Det var fortræffeligt, de mange, skiønne Sager, der var af Malerier af Raphael og af andre, store Mestere, og af etrusciske Vaser, Mynter og Mosaik. Det var Skade, at jeg maatte løbe det saasnart igiennem; jeg vil gaa en anden Dag.

D. 8. Idag gik jeg omkring og saae endeel Kirker og spiste hos Ministeren — — ikke tale Italiensk.

D. 9de. Idag var jeg hos Tischbein og gik derfra til Capo di Monte og saae Galeriet bedre igiennem, og spiste hos Andrea, som er en fortræffelig Mand, og om Eftermiddagen op paa Galeriet og derfra spadserede i Haven og saae Menageriet.

Søndagen den 12te spiste jeg til Middag hos Glashandleren.

D. 13de var jeg paa Fabrikken, som var (smuk?); der stod mange Antiker og en stor Gruppe, som forestillede Jupiter, som dræber Kæmperne, af Porcellin, som var ret smuk.

D. 17de. I Formiddag var jeg hos Consulen som er en Tydsker og en Liebhaver af Kunsten, og traf der en Kobberstikker, som var temmelig god.

Idag spist hos Ministeren.«

Til disse Optegnelser er føjet følgende Bogfortegnelse:

»En Stambog. Et Italiensk og Tydsk Lexikon. Et Do. Tydsk og Italiensk. En Italiensk Grammatica. En fransk Do. 2 Tomer af Krebels Reisebeskrivelse. Baggesens Labyrinth. Stærkodder. Ildegerda. 2 Bøger. 1 Manuscript (Sekr. Schmidts Dagbog?) Nogle Breve.«

Hvor Dagbogen slutter, dér slutter ogsaa vort Kendskab til Thorvaldsens første Rejse til Rom. Kun ét ved vi endnu; det som han selv saa tit har omtalt, at den Dag, paa hvilken han holdt sit Indtog i »den evige Stad«, blev hans Livs store Mærkedag. Den, han selv kaldte sin romerske Fødselsdag:

DEN 8. MARTS 1797.

HENVISNINGER

Ved Udarbejdelsen af nærværende Skrift har J. M. Thiele: »Thorvaldsens Biografi«, og Baronesse Christine Stampe: »Erindringer om Thorvaldsen« i stor Udstrækning været benyttet. I det følgende er disse to Kilder betegnede henholdsvis Thiele I—IV og Baronesse Stampe.

Side

9. Angaaende Thorvaldsens Fødsel jvf. Thiele I, S. 6, C. F. Wilckens: Træk af Thorvaldsens Liv S. 51, Weinwichs Kunsthistorie S. 218, Weilbachs Kunstnerleksikon II, S. 460, samt Dagbladet »Politiken« 5te Oktober 1918 og Baronesse Stampe S. 91.

10. Efter hvad Professor Finnur Jónsson velvilligst har meddelt Forf. er Navnet Bertel paa Island inden 1800 saa godt som helt ukendt. At Bertel Thorvaldsen er opkaldt efter en af Gotskalks Forfædre, er udelukket.

— Dr. L. Bobé giver i Personalhistorisk Tidsskrift 6te Række, 6te Bind S. 161 en Række nærmere Oplysninger om Thorvaldsens Forældre. I nærværende Skrift er Miklibœr anført som Gotskalk Thorvaldsens Fødested, idet Forf. har fulgt Dr. Bobés Angivelse. I dette Tilfælde dog neppe med Rette. Efter Thiele skal G. T. være kommen til Verden, medens Faderen var Degn ved Reinistads (Reynistaðr) Klosterkirke. Familien Dagnes' Forhold er grundigt efterforsket af Ingeniør V. Marstrand, som blandt andet har konstateret Familiens kunstneriske Anlæg.

11. Ulstrups Meddelelser om hans Besøg hos Thorvaldsens Moder ved Sønnens Afrejse er fyldigt gengivet hos Thiele, I, S. 54.
Om Thorvaldsens varme Følelser for sin Moder jfr. Baronesse Stampe, S. 98.

— Ved Gengivelsen af de her benyttede Brudstykker af Karen og Gotskalk Thorvaldsens Breve er Thieles Tolkning af dem fulgt. Ortografien i Originalerne, som beror i Museets Arkiv, er saa maadelig, at den ganske vilde forstyrre Læsningen.

12. Da Billedhuggerlauget blev ophævet 27. April 1759, har Gotskalk Thorvaldsen, der endnu stod i Lære 1762, været afskaaret fra at blive Svend. Han har dog maattet godtgøre, at han var i Besiddelse af fornøden faglig Dygtighed. I Billedhuggerlaugets Ophævelsesdokument hedder det nemlig »At enhver herefter sig af denne Profession kan og maae ernære, som derpaa vinder deres Borgerskab, og efter Rescriptet af 24. Septbr. 1740, kan forfærdige et forsvarligt Prøvestykke«. Sjellandske Tegnelser for Aarene 1758 og 1759.

I Rescriptet af 24de Septbr. 1740, der er stilet til Kjøbenhavns Magistrat, er det omhandlede Afsnit følgende: »Angaaende at den (Magistraten) ingen af saadanne Haandverkere, som ere uden for de allern. bevilgede Laug, til Borgere maa antage, eller dem tillade, sig i Staden at nedsætte, førend de have giort et dygtigt og forsvarligt Prøvestykke, og samme for

Side

Magistraten at forevise. (Saasom der i Kiøbenhavn skal findes adskillige Personer af et og andet Haandverk udenfor de ordinære Lauge, som i den Profession, de have lært paa, skal have liden Erfarenhed, hvorover Indvaanere, som sig af deres Arbeide betiene, ikke alene skal vorde ilde forsynede, men endog de gode Arbeidere i deres Næring og Brug hindrede; og paa det at de, som hos deslige Haandverkere i nogen Profession maatte oplæres, ikke Tiden til deres egen og andres Skade unyttig skulde spilde).

15. Om Elendigheden og Uordenen i Thorvaldsens Hjem se Thiele I, S. 10, og Hans Hansen: Portrætmalerens Dagbog S. 122.

17. Om Thorvaldsens mangelfulde Opdragelse se Thiele I, S. 14, og Baronesse Stampe S. 91.

— Overfor Baronesse Stampe har Thorvaldsen udtalt, at Faderen var imod, at han kom paa Kunstakademiet. (Baronesse Stampe, S. 91.)

— Om »Akademidrengenes« Uvornhed giver E. Hannover fyldig Underretning i Bogen om C. W. Eckersberg S. 10.

22. At Thorvaldsen alt som Dreng en enkelt Gang har arbejdet i Sten fremgaar af hans Udtalelser i 1838 til daværende Kaptajn Dahlerup. Jvf. Hans Birch Dahlerup: Mit Livs Begivenheder, 2den Del S. 220.

— Efter en af Philip Weilbach i »Nyt dansk Kunstnerlexikon II, 1897, S. 461 og S. 553 gengivet Tradition, skal Thorvaldsen have staaet i Lære hos Flaadebilledhugger Willerup. Dersom dette er rigtigt, kan det have medvirket til at fjerne ham fra Wiedewelt.

24. Angaaende Thorvaldsens Konfirmation se Philip Weilbach: Nyt dansk Kunstnerlexikon, II, 1897, S. 462.

27. Det skiftende Forhold mellem Maler, Billedhugger og Bygningskunst i det 18de Aarhundredes sidste Halvdel har foranlediget, at Høyen, der gik ud fra det ydre Faktum, at Billedhuggerne dominerede herhjemme i den første Periode, og Malerne i den anden, har betegnet den første Periode som den arkitektonisk-plastiske og den anden som den malerisk-arkitektoniske. Høyens Skrifter III, S. 197.

29. At Abildgaard har hentet Motivet til sin »lyrespillende Amor« fra Antiken, er paavist af Museumsinspektør Leo Swane i Afhandlingen »Abildgaard og Christian VIII.'s Palæ«, Kunstmuseets Aarsskrift 1917, S. 104.

32. Nærmere Oplysninger om Akademiets Forhold til Haandværkerne forefindes i F. Meldahl og P. Johansen: Det kongelige Akademi for de skjønne Kunster 1790—1904, S. 93.

— En ret detailleret Beskrivelse af Jødernes Æreport er optaget i: Den mueligst fuldstændige Beskrivelse over Højtidelighederne i Anledning af Kronprinds Friederichs og Kronprindsesse Maries Formæling. Kjøbenhavn, Mallings Forlag.

38. Om Thorvaldsens Erkendelse af sin Uddannelses Mangelfuldhed se Baronesse Stampe S. 92.

45. Assessor Bärens: »Bedømmelse af Elevernes Exhibition paa Kunstakademiet i Aaret 1793« er trykt i Maanedsskriftet »Iris« Febr. 1794. Endvidere henvises til Hans Hansen: Portrætmalerens Dagbog S. 121.

Side

48. I 1912 traf Forfatteren Auguste Rodin i glimrende Humør. En begavet, kvindelig Model, som han havde været paa Kant med, var vendt tilbage. Hun havde en geniel Evne til at indtage Stillinger, som begejstrede Rodin. Han fortalte, at han arbejdede dagevis efter hende.

50. I hvilken Grad Thorvaldsen rent umiddelbart har følt sig tiltrukken af Juels Kunst, fremgaar til en vis Grad af hans Malerisamling, i hvilken der findes tre Arbejder af Juel og, interessant nok, intet af Abildgaard.

54. Thiele skriver, I, S. 39, at det i 1794 modellerede Relief »Numa og Egeria« er en Ommodellering af et Relief med samme Motiv, som Thorvaldsen skulde have udført 1792 som Pendent til »Herkules og Omphale«. Dette er formentlig en Misforstaaelse. Af Numa-Relieffet i dets formodede, oprindelige Skikkelse, eksisterer der nemlig ikke Spor, hvorimod det, af en flygtig Tegning fra disse Aar, fremgaar, at Thorvaldsen har tænkt paa at ommodellere Herkules-Relieffet til en Pendent til Numa-Relieffet.

    Efter hvad romerske Sagn beretter, søgte Numa Pompilius, Roms 2den Konge, Vejledning hos Kildenymfen Egeria, der boede i en Grotte i Camenernes Lund udenfor Porta Capena.

55. Angaaende Abildgaards Arbejder paa Amalienborg jvf. Museumsinspektør Leo Swane: Abildgaard og Christian VIII.s Palæ, Kunstmuseets Aarsskrift 1917.

56. Statuerne paa Trappen er ikke opmurede paa det Sted, hvor de nu staar, men modellerede i et Atelier. Dette fremgaar af, at Draperierne er udførte paa Figurernes Bagsider ind mod Væggen, hvad der vilde have været ugørligt, dersom Statuerne var modellerede i de Nicher, i hvilke de er opstillede.

57. Nærmere Oplysninger om de opmurede Statuer findes hos Thiele I, S. 39 og hos Georg Göthe: Sergelska Bref, Stockholm 1900, S. 75.

61. Om Thorvaldsens Uvilje mod Abildgaards Rettelser fortæller Haste i »Bidrag til Thorwaldsens Levnet og Charakteristik«. Riises Archiv 1824, S. 371.

67. Thorvaldsens forskellige Ansøgninger til Akademiet er gengivet hos Thiele.

70. Om Thorvaldsens Kæreste jvf. Baronesse Stampe S. 95.

71. Om Thorvaldsens Vennekreds og Klubliv jvf. Thiele I, S. 37 og 44 og samme III, S. 250.

73. Angaaende Thorvaldsens Hidsighed se Oppermann: Herman Ernst Freund, S. 41.

80. Lorents Hendrich Fisker, f. 1753, Søn af Admiral Hendrich Lorents Fisker, g. m. Charlotte Amalie Kofoed, hører til den danske Marines betydeligste Officerer.

    Fra 1778—1783 var han i fransk Tjeneste. Deltog under Admiral d'Estaing i Erobringen af Granada og paafølgende Kamp mellem den engelske og franske Flaade; deltog ogsaa i det mislykkede Forsøg paa Erobringen af Savannah; blev derefter Adjudant hos Eskadrechefen, Admiral, Greve de la Grasse. Var 1788 i russisk Tjeneste. Havde derefter i dansk Tjeneste en Række Udkommandoer som Skibschef. Installerede 1801 i Danmark den optiske Telegraf, efter et af ham selv opfundet Sy-

Side

stem. Udnævntes 1809 til Kontreadmiral. Lagde 1810 Planen til Angrebet paa den store engelske Konvoj i Skagerak; de opbragte Skibe vurderedes til 15 Mill. Kr. Afsked 1810. Stk. af Dbg. 1812. Kjøbte Gaarden Hellestrup og en Part af Godset Kjærup ved Ringsted. D. 1819.

Jvf. Th. A. Topsøe-Jensen: Det danske Søofficerskorps 1801—$^{19}/_{9}$ 1919.

84. Angaaende Thorvaldsens Forelskelse i den skønne Spanierinde se Alex. Wilde: Erindringer om Jerichau og Thorvaldsen ombord på Fregatten Rota, 1838, S. 73.

98. Alle Studii = Palazzo degli Studii, den nuværende Museumsbygning. Den var siden 1770 Sæde for Kunstakademiet; fra 1790 var man begyndt paa at udvide den med Henblik paa Optagelsen af den kgl. arkæologiske Samling. Det nuværende Museo Nazionale blev først projecteret Aar 1800 (jvf. Museets Katalog).

— Ved de to ridende Figurer sigtes formentlig til Rytterstatuerne af Marcus Nonius Balbus og hans Søn af samme Navn. Begge fundne i Herkulanum. Den enes Hoved ødelagdes 1799.

— Capo di Monte, det før nævnte Lystslot, der 1797 endnu indeholdt største Delen af Bourbonernes Kunstsamlinger.

— Fabrikken = la fabrica = Bygningen.

— Som det ses, er der blandt de faa Bøger, som Thorvaldsen bragte med til Italien, to — Kotzebues Ildegerda og Prams Stærkodder —, som har Tilknytning til den nordiske Sagnverden. Forfatteren Victor P. Christensen har i sin Artikel: »Dansk Vignetkunst i det 18de Aarhundrede«, Aarbog for Bogvenner, 1921, heraf sluttet, at Thorvaldsen paa dette Tidspunkt interesserede sig særlig for Nordens Gude- og Helteliv. Dette har dog neppe været Tilfældet. Saa vidt vides har Thorvaldsen kun til Suhms Skrifter, altsaa paa Bestilling, beskjæftiget sig med nordiske Motiver. Men, da disse Emner alt dengang havde mange begejstrede Velyndere, er han utvivlsomt bleven kraftigt opfordret til at behandle Motiver fra denne Forestillingskres. At de tvende omhandlede Bøger har fulgt ham paa Rejsen, maa derfor nærmest ses som et Vidnesbyrd om det Pres, der fra Vennernes Side i saa Henseende er bleven lagt paa ham.

NAVNEFORTEGNELSE

Aabenraa. 35.
Abildgaard. 22—32. 40—67. 78. 81. 103.
Abrahamson. 71.
Akademiet, Kunst. 11. 13. 17. 22. 31. 36. 37. 67. 68. 81.
Akilles. 40. 41. 64. 66.
Aladdin. 73.
Alethophilus. 52.
Algier. 80. 84.
Alkade. 71.
Amaliegade. 10. 32. 34. 41. 35. 46.
Amalienborg. 13. 55. 62. 66.
Andrea. 98.
Arenholt, Sara. 9.
Ariadne. 42. 43.
Atrox. 52.

Baggesen, Jens. 98.
Bakkus. 42. 43.
Balbus, M. N. 104.
Barberen i Sevilla. 71.
Berlin. 36.
Bernstorff, A. P. 16. 76—80.
Bille, G. S. 82.
Blankfort. 82.
Blom, C. H. 82. 91.
Blönduhlið. 12.
Bobé. 10. 101.
Borups Selskab. 71.
Bourbonerne. 104.
Bärens, J. H. 45. 46. 102.

Camenernes Lund. 103.
Capena. 103.
Capo di Monte. 98. 104.
Christensen, Victor P. 104.
Christian VII. 26.
Christian VIII. 103.

Dagnes, Jacob. 11.
Dagnes, Karen. 10. 12. 15.
Dahlerup, Hans Birch. 102.

Eckersberg, C. W. 102.
Egeria. 50. 54. 55. 67. 103.
Eggers. 20. 22.
Erikson, Jon. 71. 76.
Euterpe. 56. 58. 60.

Fama. 32.
Ferrini. 71.
Fisker, Lorents. 80. 83. 86—88. 103.
Fisker, Charlotte Amalie. 80. 86. 103.
François. 93.
Frankrig. 92.
Frederik, Arveprins. 54. 62. 67.
Frederik, Kronprins. 32.
Frederiksberg Runddel. 34.
Frederiks Hospital. 10. 11.
Freund, H. E. 103.
Friis, Peter. 70.
Fritzsch. 36. 70.
Fødselsstiftelsen. 9.

Gianelli, Domenicus. 14. 68. 70.
Gibraltar. 83.
Gracieuse, la. 84. 104.
Grosch. 36. 70.
Grove, L. J. 82. 91.
Grønlund, Andreas. 10.
Grønlund, Karen. 9. 10.
Grønnegade. 9.
Gyrithe. 51.
Göthe, Georg. 103.

Hammer. 71.
Hannover, E. 102.
Hansen, Hans. 16. 46. 102.
Hansen, Overkirurg. 82.
Harmonien. 71.
Hassing. 82.
Haste. 70. 72—74. 103.
Hedone. 52.
Heger, Carl. 70.
Heger, Karen Margrethe. 15.
Heger, Stephen. 70.
Hektor. 89. 90.
Helena. 90.
Heliodor. 38. 40. 44. 96.
Hellestrup. 104.
Henriksen. 71.
Herkulanum. 104.
Herkules. 42. 43. 46. 103.
Heststatuen paa Amalienborg. 40.
Hofapothek. 34.
Hohlenberg, J. C. G. 82.
Holmens Kirke. 24.
Hornemann. 9.
Hovedvagten. 17.
Høyen. 102.
Høyer, Madam. 77.
Høyer, Præst. 24.

Ildegerda. 98. 104.
Ingemann. 26.
Island. 12.
Italien. 11. 21. 74—76. 80. 81.

Jerichau. 104.

Johannes, Apostel. 43—46.
Johansen, Peter. 102.
Jónsson, Finnur. 101.
Juel, Jens. 50. 53. 78. 81. 103.

Kirkerup. 32.
Kjøbenhavn. 9. 49. 102.
Kjærup. 104.
Kotzebue. 104.
Krebel. 98.
Kurtzhals, S. A. 69—71.

Landemærket. 9.
Larsen, Lars. 15. 18.
Larsens Plads. 13. 18. 40.
Leed, Peder Pedersen. 12.
Levetzau. 55.
Lorentzen. 50. 51.
Lovisa Augusta. 14.
Lütken, A. C. 82.
Løfler, H. 17. 70.

Magistrat, Kjøbenhavns. 101.
Makkabæerne. 38.
Malaga. 84.
Malling. 102.
Malta. 84. 85. 91—93.
Manno. 93. 94.
Margrethe. 70.
Marie, Kronprinsesse. 32. 102.
Marstrand, V. 91. 101.
Mathé. 93.
Meldahl, F. 102.
Meyn. 81.
Michelangelo. 48.
Middelhavet. 80.
Miklibær. 12.
Museo Nazionale, Napoli. 104.

Napoleon. 74.
Napoli. 93. 94. 96.
Nicolai Kirke. 10.
Numa. 50. 54. 55. 67. 103.
Ny Vestergade. 34.

Olufsen, O. 71.
Omphale. 42. 43. 103.

Palazzo degli Studii, Napoli. 104.
Palermo. 93. 94.
Paris. 89. 90.
Pauelsen, E. 50. 51.
Pavels. 82.
Pedersen, Odd. 12.
Peter, Apostel. 43—46.
Politiken. 101.
Portugal. 83.
Pram. 104.
Preisler. 38.
Priamus. 40. 64. 66.
Primon. 14. 71. 76.
Probsthain. 14. 36. 70,

Raffael. 38. 39. 98.
Rahbek, K. L. 15. 25. 71.
Rewentlov, Christian F. D. 40. 46. 78.
Ringsted. 104.
Rodin, August. 48. 103.
Rom. 16. 21. 47. 62. 69. 78. 81. 88. 99.
Rosing, J. C. 71.
Rosing, M. 71.
Rothe, Thyge. 76—78.
Rubens. 93.
Rugaard. 91.
Rørby. 82. 87. 90.

Saly. 89.
Saxtorph, Frue. 52. 54.
Saxtorph, Mathias. 53. 54.
Saxtorph, Sylvester. 25.
Schadow, J. G. 34.
Schmidt. 70.
Schmidt, H. A. 82. 83. 86. 90.
Sergel, J. T. 54. 62. 103.
Sjellandske Tegnelser. 101.
Snabel. 71.
Spanien. 83.
Sparekasse, Bondestandens. 34.
Stampe, Christine. 10. 70. 101. 102. 103.

Stanley. 70.
Stanzer, Raffaels. 38.
Steffens, H. 71.
Stibolt, E. W. 18.
Struense. 76.
Stærkodder. 98. 104.
Suhm. 50. 104.
Swane, L. 102. 103.

Terpsikore. 56. 57. 59. 61.
Thetis. 18. 20. 21. 80—86. 89. 94.
Thiele, J. M. 9. 15. 58. 80. 91. 101. 102. 103.
Tischbein. 97. 98.
Thorvaldsen, Ari. 12.
Thorvaldsen, Gotskalk. 9. 12. 13. 15. 20. 28. 47. 70—73. 101.
Thorvaldsen, Karen. 11. 15. 101.
Toldbodbørsen. 34.
Topsøe-Jensen, Th. A. 104.
Treschow. 71.
Tripolis. 84—87. 92.

Uldahl, J. J. 82.
Ulstrup. 11. 70. 101.
Valetta. 84.
Vartov. 14.
Weilbach, Ph. 101. 102.
Weinwich. 9. 101.
West, J. C. 15. 70.
West, Jørgen. 15. 69. 70.
Wiedewelt. 22. 23. 102.
Wien. 75.
Wilckens, C. F. 101.
Wilde, Alex.
Willerup. 13. 14. 33. 34. 47. 76. 102.
Vognmagergade. 34.
Wolff, N. 32. 34. 40.

Østersøisk Kompagni. 13. 15.

FORTEGNELSE OVER BOGENS BILLEDER

B. angiver Buste, M. Medaillon, R. Relief, S. Statue, Sk. Skitse.

Side

Fødselsstiftelsen paa Frederiks Hospital 11
Ornamenttegninger til Fregatten »Thetis«' Gallion, Spejl og Gallerier. Sign. E. W. Stibolt 15de Decbr. 1790. Tilh. Orlogsværftet 18
Forarbejde til et Dameportræt. Tilh. Thorvaldsens Museum 19
Baron Eggers. Ligeledes 20
Ukendt Herre. Ligeledes 21
Selvportræt, Silhouet. Ligeledes 25
Den hvilende Amor. R. Tilh. Kunstakademiet. Deponeret i Thorvaldsens Museum 30
Abildgaard: Den lyrespillende Amor. Tilh. Thorvaldsens Museum 31
Frontonen Amaliegade 43 33
Det kongelige Vaaben fra Hofapotheket. Tilh. Thorvaldsens Museum ... 33
Willerup: Tegning til et Portrelief. Tilh. Kobberstiksamlingen 35
Portrelieffet fra Ny Vestergade 17. Tilh. Bondestandens Sparekasse 35
Thorvaldsens Uhr. Tilh. Thorvaldsens Museum 37
»Heliodore røvende Tempelen«. R. Tilh. Kunstakademiet. Deponeret i Thorvaldsens Museum 39
Priamus hos Akilles. R. Tilh. Thorvaldsens Museum 41
J. G. Schadow: Bakkus og Ariadne. R. Afstøbning. Tilh. Kunstakademiet. 42

Side

Herkules og Omphale. R. Tilh. Thorvaldsens Museum 43
Apostlene Peter og Johannes helbreder en Halt foran Templets Port. R. Tilh. Kunstakademiet. Deponeret i Thorvaldsens Museum 45
Stambogsblad. I privat Eje 49
Stambogsblad. Ligeledes 49
Gyrithe 51
»Veyen til hende er igiennem mit Bryst« 51
Professorinde Saxtorph. M. I privat Eje 52
Professor Mathias Saxtorph. M. Ligeledes 53
Numa og Egeria. R. Afstøbning. Tilh. Thorvaldsens Museum 55
Abildgaard: Tegning til Festsalen i Arveprins Frederiks Palæ. Tilh. Kobberstiksamlingen 57
Euterpe. Sk. Tilh. Thorvaldsens Museum 58
Terpsikore. Sk. Ligeledes 59
Euterpe. S. Tilh. Hans Majestæt Kongens Palæ paa Amalienborg 60
Terpsikore. S. Ligeledes 61
Aarets Tider. R. Tilh. Kunstmuseet. Deponeret i Thorvaldsens Museum. 62
Dagens Tider. R. Ligeledes 63
Abildgaard: Priamus bønfalder Akilles. Tilh. Kunstmuseet 64
Abildgaard: Akilles Død. Ligeledes 64
Siddende Kvinde. Sk. Tilh. Thorvaldsens Museum 65
Sophie Amalia Kurtzhals. Ligeledes 69
Stambogsblad. Ligeledes 71
Selvportræt. I privat Eje 75
Venner til Gilde hos Thorvaldsen. Tilh. Thorvaldsens Museum 76
A. P. Bernstorff. B. 77
Kaptajn Lorents Fisker. Tilh. Frederiksborg Museet 83
Fru Fisker, f. Kofoed. Ligeledes 85
Skibsproviantforvalter Rørby. Tilh. Thorvaldsens Museum 87
Hektor haaner Paris. Ligeledes 89